LANDGOED BACKERSHAGEN:

BEHEER EN HERSTEL




BACKER S HAGEN

ADVIES- EN ONTWERPBUREAU OLDENBURGERS HISTORISCHE TUINEN AMSTERDAM
WWW.HISTORISCHETUINEN.NL
2009

INHOUD

1. Inleiding en doel van het beheerrapport.

2. Kerngegevens en kaart van door het rijk beschermde gebied.

3. Redengevende Omschrijving.

4. Waardestelling.
4.1 Locatie (genius loci).
4.2 Literatuur- en kaartenstudie ter vaststelling van de ontwikkeling van het 'huiseiland' *Landgoed Backershagen*.
4.3 Gegevens over historische beplanting.
4.4 Samenvattende waardestelling.

5. Toekomstvisie.
5.1 Uitgangspunten;
5.2 Prioriteitenstelling in verband met toekomstbeeld.

6. Onderhoud, herstel en beheer.
6.1 Verdeling van terrein in vijf onderhouds- en beheervakken.
6.2 Algemene opmerkingen ten aanzien van onderhoud en beheer.
6.3 Onderhouds- en beheermaatregelen per bos- / parkvak.

7. Literatuur en andere geraadpleegde bronnen.

8. Bijlagen
8.1. Cultuurhistorisch overzicht van *Landgoed Backershagen.*
8.1.1 Periode middeleeuwen en de tijd vóór Cornelis Backer (vóór 1723).
8.1.2 Periode Cornelis Backer en Clara van der Hagen en hun erven (1723-1820).
8.1.3 Periode Jhr. Christiaan Paul van Beresteyn (1820-1837).
8.1.4 Periode Jhr. Mr. Jan de la Bassecour Caan (1837-1846).
8.1.5 Periode Prins Frederik (1846-1881) en zijn erven (tot 1910).
8.1.6 Periode Mr. A. G. N. Swart - A. Hartog (1910-1954**).**
8.1.7 Periode Indonesische Ambassade (1949-1955).
8.1.8 Periode Gemeente Wassenaar en Ver. van Eigenaren (V.v.E.) *Landgoed Backershagen* (1955 / 1961- heden).

8.2. Bomenkaart Bosgroep Midden Nederland.

1. Inleiding en doel van het rapport

De aanleiding voor het opmaken van dit beheerrapport is de vraag van de V.V.E. *Landgoed Backershagen* (eigenaar van het oorspronkelijke 'huiseiland' van de buitenplaats Backershagen) hoe in de toekomst met het park, dat het wooncomplex omringt om te gaan, mede gelet op de geschiedenis van Park Backershagen en haar betekenis voor de cultuurhistorie.



Google Earth kaart en GKBN-kaart over elkaar heen gelegd. Boven (noord) de toegangsweg vanaf de Backershagenlaan; onder (zuid) en linksonder (zuidwest) de waterscheidingen met het gemeentepark; rechts (oost) buitenplaats De Paauw; linksboven (west) Scholengemeenschap Rijnlands Lyceum.

Het landgoed maakt onderdeel uit van de buitenplaatsenreeks in de groene binnenduinrand ten zuidwesten van Wassenaar, en ligt in een overgangsgebied tussen strandwallen en strandvlakten en in een overstromingsvlakte van de Oude Rijn.

Het Park Backershagen in zijn geheel is een eeuwenoud park gelegen tussen de Zijlwetering en de Rijksstraatweg en ingeklemd tussen de buitenplaatsen Rust en Vreugd en De Paauw; de ingang van het appartementencomplex ligt aan de Backershagenlaan. Het park rond het appartementencomplex is het oudste deel van de voormalige buitenplaats Backershagen, een huis-eiland ingesloten door middeleeuwse watergangen, waarop sinds ongeveer 1400 een boerenbedrijf was gevestigd.

In 1681 koopt Johan van Wassenaer hier een boerderij, met het idee deze op den duur tot buitenplaats te gaan uitbreiden. In 1723 gaan Cornelis Backer en zijn echtgenote Maria Clara van der Hagen Backershagen als buitenplaats gebruiken.
Om de waarde van het park van *Landgoed Backershagen* te leren kennen en te weten hoe we met het park in de toekomst zullen moeten omgaan, is het dus ook van belang de geschiedenis van het hele park globaal te presenteren, m.n. de aansluitingen op de naburige buitenplaatsen en de zichtlijnen naar die buitenplaatsen spelen een belangrijke rol.
Het park zoals het er nu uitziet is een combinatie van historische paden, lanen, waterlopen, beplanting en een 'nieuw' ontwerp van landschapsarchitect Ir. W. Thijsen uit 1986/87. Dit bureau heeft helaas zonder historische beplantingskennis een beplantingsplan opgesteld voornamelijk voor de binnentuinen en voor borderbeplanting rond het huis en langs de toegangsweg en het pad haaks op de toegangsweg en langs de school.
Het Bosadviesbureau Karsemeijer stelde in 2000 / 2001 een beheerplan en een nieuw bijgesteld beplantingsplan op, dat maar ten dele is gerealiseerd. De laatste jaren is het onderhoud verzorgd door ISS Landscaping Services. De Bosgroep Midden Nederland wordt regelmatig ingeschakeld voor beheersmaatregelen; in 2002 is er sprake van een boomsanering onder hun leiding; in 2004 heeft een baggerproject plaats gevonden; in september 2007 is de laatste systematische boomcontrole uitgevoerd en in september 2009 is er door de Bosgroep een bomenkaart samengesteld (zie BIJLAGEN).
Het doel van dit beheerrapport is het onderhoud en beheer voor de komende tien jaar aan te geven, gebaseerd op onderzoek in het veld, de Redengevende Omschrijving van de RCE met 'bolletjeskaart'(Rijksdienst Cultureel Erfgoed, eerder Rijksdienst Monumentenzorg), het adviesrapport m.b.t. herstel van Backershagen, opgesteld door Advies- en Ontwerpbureau Oldenburgers Historische Tuinen (voorjaar 2009) en de bomenkaart van de Bosgroep Midden Nederland, samengesteld in 2009.
De totale buitenplaats Backershagen (het huis-eiland *Landgoed Backershagen* en de particuliere en gemeentelijke parkdelen langs de Rijksstraatweg) is een door het rijk beschermde buitenplaats, die om deze reden extra aandacht verdient en dan ook met kennis van de historie van het park onderhouden zal moeten worden. Dit betekent dat bij het maken van herstelplannen het concept van aanleg zo veel mogelijk in ere moet worden gehouden en dat de historische padenstructuur, de historische oeverbelijning van vijvers en beken, de historische materialen, de historische beplanting, de historische zichtlijnen etc. zoveel mogelijk gehandhaafd of in dezelfde stijl hersteld dienen te worden. We volgen dus de geschiedenis van het park om beslissingen zo verantwoord mogelijk te nemen. Zie hiervoor BIJLAGE Cultuurhistorisch overzicht van *Landgoed Backershagen.*

2. Kengegevens en kaart behorend bij de redengevende omschrijving.

2.1 Appartementencomplex: Landgoed Backershagen

Straat: Landgoed Backershagen 2-41;

2243 AW en 2243AX Wassenaar, provincie Zuid - Holland

Ingang nabij Backershagenlaan huisnummers 34,36,38.

2.2 Bescherming Monumentenwet 1988

Aanwijzing als Beschermd Monument dd. 7 december 2007;

besluitnummer MS-2006- 3955

Inschrijving als Rijksmonument ingevolge artikel 6 van de Monumentenwet 1988 dd. 8 december 2008

Monumentnummer: 530245

Complexcode 2243AD-C-01

Bijzonderheid: Onderdeel van Complex Historische Buitenplaats Backershagen in Wassenaar

2.3 Kadastrale gegevens

F-10714: Oppervlakte 51 are, 95 centiare

F-10715: Oppervlakte 60 are, 60 centiare

F-10716: Oppervlakte 4 hectare, 79 are, 96 centiare

Totaal: 5 hectare, 92 are, 51 centiare

2.4 Contactpersoon

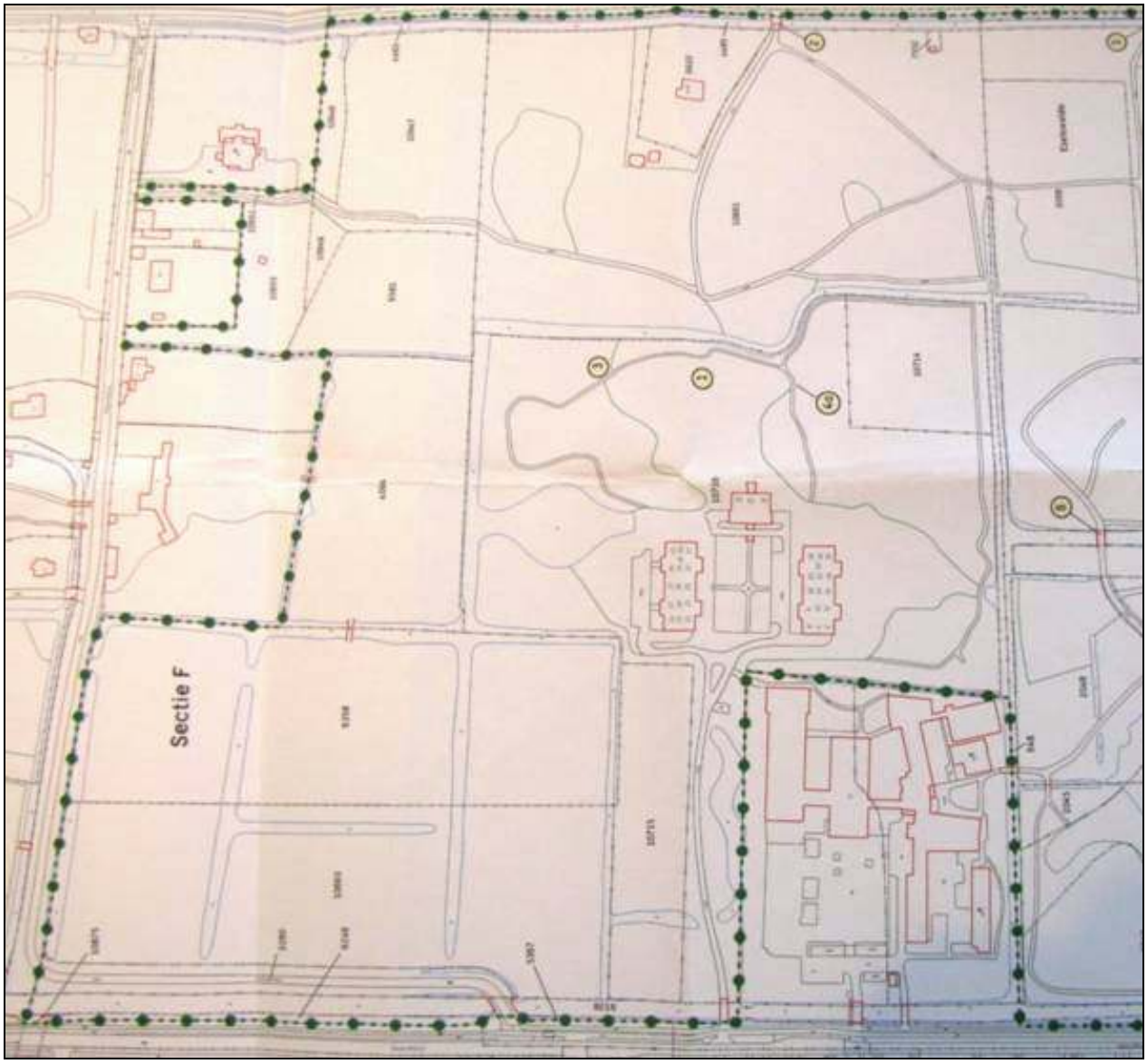
S. P. Visser, Voorzitter

Landgoed Backershagen 27

2243AX Wassenaar

070/5140088 – visser@landgoedbackershagen.nl

3. Redengevende omschrijving.



Kaart behorende bij de redengevende omschrijving. Onderdeel (Appartementencomplex *Landgoed Backershagen*) van Complex Historische Buitenplaats Backershagen in Wassenaar. Boven grens met gemeentepark Backershagen; onder ingang Backershagenlaan. De grens is aangegeven op de Grootschalige Basiskaart Nwederland (GBKN-kaart).

*He*t *Landgoed Backershagen* is een *onderdeel* van het rijksbeschermde Complex Buitenplaats Backershagen. Om die reden wordt hier niet de *hele* redengevende omschrijving opgenomen. De redengevende omschrijving van RCE van het gehele complex - inclusief bijlage en kaart- zijn ter inzage te raadplegen op het Gemeentehuis van Wassenaar.

NB. Er zijn dus delen tekst weggelaten, die slaan op complexonderdelen buiten het terrein van het appartementencomplex.

Uittreksel uit de Objecten Data Bank

Onderstaand object is
EEN RIJKSMONUMENT,
opgenomen in het Register van beschermde monumenten
ingevolge artikel 6 van de Monumentenwet 1988.

Provincie : Zuid-Holland
Gemeente : Wassenaar
Complexcode: 2243AD-C-01 Monumentnummer : 530245
Aanduiding : RdMz Besluitnummer : MS-2006-3955
Besluitdatum : 07-12-2007
Complex onderdelen
Aantal : 15
Nummers : 530246, 530247, 530248, 530249, 530250,
530251, 530252, 530253, 530254, 530255, 530256,
530257, 530258, 530259, 530260

PLAATSELIJKE AANDUIDING

Backershagenlaan bij 34 te Wassenaar, e.a.

KADASTRALE AANDUIDING
EN
KADASTRALE TENAAMSTELLING

Zie bij de onderdelen van het complex.

OMSCHRIJVING

Omschrijving van het complex
In structuur en deels in detail bewaarde HISTORISCHE BUITENPLAATS BACKERSHAGEN met een HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG (1) en HEK (2), TUINMUUR (3), GRENSPALEN (4a en b), HEK van 'De Hartenkamp' (5), DIENST(PORTIERS)WONING (6), DIENSTWONING 'HERTENHUISJE' (7), BRUG (8), GARAGE met BOVENWONING en SCHUUR van 'De Hartenkamp' (9), DUBBELE DIENSTWONING van 'De Hartenkamp' (10), TUINMUUR van 'De Hartenkamp' (11), HEKPIJLERS van 'De Hartenkamp' (12), SCHELPENGROT (13), DAMWAND / KEERMUUR (14) en TUINKOEPEL (15).

De achttiende eeuw
De geschiedenis van de naamgeving van de historische buitenplaats Backershagen begint in 1726 wanneer het echtpaar Cornelis Backer en Maria Clara van der Hagen een blokvormig landhuis bouwen tegen een in oorsprong 15de-eeuwse boerenwoning (Capoenswoning genaamd), gesitueerd op een terrein ten zuiden van de buitenplaats De Paauw. In 1728 werd de buitenplaats uitgebreid met een terrein grenzend aan De Paauw. Rond

het centraal gelegen omgrachte huis/boerderij met bijgebouwen (koetshuis en paardenstal) werd een geometrische formele tuin met langwerpige barokvijver en een kom aangelegd. Voorts kende de aanleg een rechte oprijlaan (linden) komende vanaf de Rijksstraatweg, ten noorden hiervan een dienstwoning, een vinkenbaan met vinkenhuisje, een hertenkamp, een boomgaard en een moestuin met broeikas. Aan de eerste aanleg op Backershagen herinnert tegenwoordig nog de huisplaats en een stukje moestuinmuur (zie onderdeel 3). Een stramien van rechte sloten bepaalde aan de noordzijde de structuur van de aanleg waarbij de Zijlwetering een belangrijke aanvoerroute vormde. Vanaf de Zijlwetering liep een vaarsloot door het park -als toegangsallee over water- met een eerste haakse hoek naar de achterzijde van het huis en een tweede haakse hoek naar het schuitenhuis (niet meer aanwezig). Laatstgenoemde vertakking vormde de oostgrens van de alhier gesitueerde moestuin (zie Kadastraal Minuutplan en de kaart uit 1854) en is tot op heden bewaard gebleven. Het weidegebied met sloten en vaarsloten, die reeds voorkomen op de kaart van Van der Sallem uit 1661, is nog gaaf aanwezig. Wellicht heeft Backer zich bij de aanleg laten assisteren door zijn volle neef Pieter de la Court van der Voort. Deze publiceerde in 1737 een van de zeer weinige oorspronkelijk in het Nederlands geschreven boeken over het aanleggen van een buitenplaats. Voortwijk aan de Vecht, de buitenplaats waar Cornelis Backer is geboren, Meerburg in Leiden, waarvan Backer ananassen krijgt voor aanplant op Backershagen, en Berbice (vroeger Allemansgeest) in Voorschoten zouden door De la Court zijn aangelegd.

De negentiende eeuw

In 1820 werden de buitenplaats en het park verkocht aan de heren Henricus Gelissen en Jan Harmen van Wensen uit Leiden die het vrijwel direct doorverkochten aan Jhr. Christiaan Paul van Beresteyn. In 1837 werd Jhr. Mr. Jan de la Bassecour Caan de nieuwe eigenaar. Het Kadastraal Minuutplan uit ca.1820 en de kaart van S.W. Noorda uit 1839 geven een goed beeld van Backershagen en de laat 18de-eeuwse aanleg zoals hierboven beschreven. In 1846 komt Backershagen in bezit van prins Frederik. Hij is dan al enige jaren eigenaar van De Paauw en De Raaphorst waar tuinarchitecten Zocher senior en junior werkten aan een landschappelijke aanleg. Een indruk van deze aanleg aan de voorzijde van het huis geeft de steendruk van Backershagen rond 1855 naar P.J. Lutgers. Hierop is de in rondingen verlopende oprijlaan zichtbaar, die de tot dan toe rechte oprijlaan verving. Het is dus goed mogelijk dat deze partij eveneens onder leiding van Zocher is veranderd In 1854 gaf Prins Frederik de Duitse landschapsarchitect E. Petzold de opdracht tot de eenwording van zijn landgoederen Backershagen, De Paauw, Raaphorst, Eikenhorst, en Groot Haesebroek. Petzold ontwierp daarvoor een Umfahrungsweg die de landgoederen tot een landschappelijke eenheid met elkaar verbond en legde zijn plan vast op een kaart uit 1854 (Koninklijk Huisarchief). De Umfahrungsweg is op Backershagen

duidelijk herkenbaar. Op de kaart is ook de tussen het huis en de Rijksstraatweg gelegen slenkvormige parkweide en de oprit aangegeven met een padenstructuur in flauwe curven. Dat dit ontwerp is uitgevoerd blijkt uit de Bonnekaart uit 1888-1913. Deze in flauwe curven verlopende oprijlaan verschilt duidelijk van de oprijlaan die zichtbaar is op de prent van Lutgers, hetgeen naar alle waarschijnlijkheid inhoudt dat zowel vermoedelijk Zocher als Petzold hun ontwerpen voor Backershagen hebben uitgevoerd. De tegenwoordig nog aanwezige boomgroepen in de parkweide aan de voorzijde van het park van Backershagen zijn naar ontwerp van Petzold daar geplant. Verder laat de kaart van Petzold de beide rechthoekige nutstuinen zien, die aan weerszijden van de parkweide met oprit waren gesitueerd, een situatie die ook waarneembaar is op het Minuutplan uit ca.1820. Van de zuidwestelijke nutstuin zijn in het veld nog sporen zichtbaar. Voorts is er een opmerkelijk grote waterpartij in landschapsstijl aan de noordzijde van het huis te zien, waarvan alleen een eerste aanzet tot aan de oude vaarsloot is uitgevoerd (vergraving van de barokke vijver en de kom). De kaart van Petzold vertoont verder een verbinding via wandelpaden tussen het park van Backershagen en De Paauw, die in het veld nog deels herkenbaar is. De Duitser H.A. Wentzel die in 1851 als architect in dienst van Prins Frederik was getreden, ontwierp de objecten in de nieuwe aanleg. De hertenkamp -die op het Minuutplan staat aangegeven- werd verplaatst naar Groot Haesebroek. De dienstwoning aan de oprit naar Backerhagen aan de Rijksstraatweg en het hertenhuisje op het terrein van de Hartenkamp werden mogelijk in die periode verbouwd naar ontwerp van Wentzel, zo dit niet eerder is gebeurd naar ontwerp van Zocher jr. Tot 1885 gebruikte prins Hendrik, de neef van prins Frederik, Backershagen als zomerresidentie.

De twintigste eeuw

Tussen 1885 en 1910 stond het huis Backershagen leeg. Na de dood van Prinses Marie in 1910 werd het oude Backershagen, dat zich uitstrekte van buitenhuis De Paauw (noord) tot aan Rust en Vreugd (zuid), verkaveld en in 5 stukken en verkocht: Beukhaghe, de oude kern van Backershagen, De Hartenkamp, De Wiltzangk en Ivicke. Ook het landhuis Meyland en het Rijnlands Lyceum werden op weilanden oorspronkelijk behorend bij Backershagen gebouwd.

De aanleg van de buitenplaats beperkte zich rond 1850 (ten tijde van Petzold) tot het terrein parallel lopend aan de Rijksstraatweg. In een latere fase, rond de overgang van de 19de naar de 20ste eeuw, werden de weilanden grenzend aan de Backershagenlaan bij de aanleg betrokken middels de realisatie van een diagonaal van het huis weglopende achteruitgang gestoffeerd met ronde bosgroepen zoals te zien is op de Topografische Militaire Kaart uit 1914. Deze aanleg hing samen met de verkaveling van de gronden en de eerste aanzet voor de stichting van een nieuwe buitenplaats, namelijk De Hartenkamp (hiervan zijn de meeste onderdelen met uitzondering van het hoofdgebouw gebouwd). Door

het uitgraven van een forse ijsbaan is de aanleg in deze hoek aangetast. Echter de Umfahrungsweg, die de aanleg aan deze zijde begrenst, vormt een karakteristiek element. Ook hiermee samenhangend is de aanleg van een nieuwe toegangsweg direct achter het huis die over een nieuwe toegangsbrug (de huidige brug dateert uit 1975) met hek over de Zijlwetering naar de Backershagenlaan voert. Op de TMK van 1934 is deze voor het eerst te zien. Aan de noordzijde van deze laan kwam een kleine parkaanleg tot stand met vijverpartij en doorzicht op de weilanden in de noordwesthoek van Backershagen, zoals tot op heden bewaard is gebleven. De wijzigingen zijn uitgevoerd naar ontwerp uit 1926 van de architect Leonard Springer, in opdracht van de toenmalige eigenaar van Backershagen, Mr. A.G.M. Swart.
In 1954 werden de Hartenkamp en het nog niet afgesplitste deel van De Wiltzangk aangekocht door de gemeente Wassenaar. De laat 18de-eeuwse koepel in dit deel van de oorspronkelijke parkaanleg van Backershagen werd toen verkocht aan de Nederlandse Monumentenstichting en is nu in handen van een particulier. Een deel van De Hartenkamp werd in 1967 van het park afgesplitst door de aanleg van de ijsbaan. Sinds 1954 is de gemeente eigenaar van een groot gedeelte van het park. Tussen 1955 en 1961 was het huis in bezit van de Rijksgebouwendienst en werd gebruikt als ambtswoning van de ambassadeur van Indonesië. In 1961 kwam het huis in particuliere handen. Een grote brand in 1974 verwoestte het hoofdgebouw, dat in 1984 opnieuw werd opgetrokken. De nieuwbouw werd iets naar voren geplaatst waardoor de relatie tussen de zijgevel en de zichtas over de waterpartij opzij van het huis een stukje is verschoven. Dwars door het park werd een gracht gegraven en afschermende beplanting aangebracht, waardoor de relatie tussen huis en oprit aan de Rijksstraatweg visueel beschadigd is geraakt. Tevens werden aan de achterzijde van het nieuwe huis nieuwe grote appartementengebouwen opgetrokken. In 1971 is het hek aan de Rijksstraatweg sterk gerestaureerd.
Omgrenzing van het complex
De historische buitenplaats Backershagen wordt begrensd door de Rijksstraatweg, de Rust en Vreugdlaan, Backershagenlaan en de Paauwlaan. De huizen De Wiltzangk, Meyland, Ivecke en Beukhaghe, die zijn gelegen op het oorspronkelijk tot Backershagen behorende terrein, zijn met bijgebouwen en tuinaanleg afzonderlijk aangemerkt als rijksmonument. De omgrenzing van de historische buitenplaats Backershagen alsmede de situering van de complexonderdelen is op de bij de omschrijving behorende kaart aangegeven.

Waardering van het complex
De HISTORISCHE BUITENPLAATS BACKERSHAGEN is van algemeen belang wegens de architectuur- en cultuurhistorische waarde alsmede de hoge tuinarchitectuurhistorische waarde:
- als representatief voorbeeld van een 18de-eeuwse hofstede die

transformeert tot een buitenplaats met bijgebouwen en parkaanleg;
- vanwege de 18de-eeuwse aanleg in vroeg romantische landschapsstijl die door kleinschalige heuvelstructuur, slingerpaden en grot een zeer zeldzaam en bijzonder geheel vormt;
- vanwege de bijzondere samenhang van de verschillende landschappelijke parkdelen, daterend uit diverse perioden en ontworpen door onder meer Zocher jr. en Petzold. Voor het oeuvre van de tuinarchitect C.E.A. Petzold kenmerkende vergezichten en rondwandelingen en beplanting;
- wegens de verschillende complexonderdelen die in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering redelijk gaaf bewaard gebleven zijn;
- wegens de hoge ensemblewaarde van de historische buitenplaats bepaald door de bijzondere stilistische, functionele en ruimtelijke samenhang van de verschillende complexonderdelen, afgestemd op de landschappelijke parkaanleg;
- wegens stedenbouwkundig belang als onderdeel van de landgoederenzone in Wassenaar, met name vanwege de samenhang met het aangrenzende Rust en Vreugd.

INSCHRIJVING

Kantoor bewaarder : Zoetermeer
Inschrijvingsdatum : 08-12-2008
Deel/Registratienummer : 55842/115

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG (1) behorende bij de historische buitenplaats Backershagen. De historische tuin- en parkaanleg van Backershagen kent een bijzondere gelaagdheid waarbinnen afleesbaar zijn: de geometrische onderligger, de vroeg-landschappelijke aanleg en de aanleg in rijpe landschapsstijl met een enkel vroeg twintigste-eeuws element. De start vindt plaats aan het begin van de 18de eeuw, wanneer tegen de op het terrein gelegen boerenwoning door Cornelis Backer en Maria Clara van der Hagen een landhuis wordt gebouwd. Sporen in het park die terugvoeren naar deze geometrische opgezette aanleg zijn de huisplaats, die als zodanig nog steeds min of meer op deze oorspronkelijke plaats is gesitueerd, een stuk van de moestuinmuur en enkele oude linden bij het huis en aan de Rijksstraatweg die herinneren aan de toegangsweg. Daarnaast bepaalt het 17de-eeuwse slotenstramien met de Zijlwetering als aanvoerroute en de aftakking vanaf de Zijlwetering in twee rechte hoeken langs het rechthoekige weiland naar het huis nog altijd de structuur en het aanzien (weiden) van dit noordelijke deel van het park. De oorspronkelijke waterallee, de toegangsweg over water, die tot pal achter het huis voerde en daar eindigde, vormt een belangrijk element (zie Kadastraal Minuutplan). Tot in de 19de eeuw was het huis via een lange rechte oprijlaan vanaf de Rijksstraatweg toegankelijk en via water over de genoemde waterallee vanaf de Zijlwetering (vgl

Kadastraal Minuutplan uit 1822 en kaart Noorda uit 1839) Aan weerszijden van de oprijlaan lagen de rechthoekige nutstuinen, waarvan de zuidwestelijke nutstuin in structuur nog herkenbaar is. De noordelijke nutstuin werd aan de oostzijde begrensd door een rechte sloot, die via een haakse hoek vertakt naar de waterallee. Dit waterverloop is in het veld bewaard gebleven.

De latere ontwikkelingen van de aanleg hebben zich met name rondom het huis geconcentreerd. Nadat in 1846 Backershagen in handen komt van Prins Frederik -ook eigenaar van De Paauw en De Horsten- vinden er in het park rondom het huis veranderingen plaats, waarschijnlijk naar ontwerp van Zocher jr. De voorzijde wordt opnieuw aangelegd als smalle parkweide waardoor de oprijlaan in curven slingerde (zie prent P.J Lutgers uit 1855). Maar het is met name tuinarchitect Petzold die zijn stempel op dit deel van de aanleg drukt. Naar ontwerp van Petzold in 1854 (kaart in Koninklijk Huisarchief) worden de curven van de oprijlaan verflauwd tot de huidige aanleg en in het park worden solitairen en boomgroepen geplant, ten behoeve van de voor Petzold zo typerende perspectivische doorzichten. Ook deze specifiek aanplant van solitairen en boomgroepen is in dit parkdeel nog herkenbaar aanwezig. Petzold's ontwerp beoogde een relatie te leggen tussen ondermeer De Paauw en Backershagen. In het bosgedeelte aan de noordoostzijde van Backershagen zijn nog deels wandelpaden te herkennen, die deel uitmaakten van deze relatie, zo deze niet eerder door Zocher zijn aangelegd. Op enkele paden is het oorspronkelijke plaveisel nog aanwezig.

De oorspronkelijke barokke vijver en de kom in het parkbos aan de noordzijde van het huis werd tot de huidige gebogen vijverpartij in landschapsstijl vergraven. Het was de bedoeling van Petzold hier een grote waterpartij in landschapsstijl te realiseren, waarvan dus alleen een eerste aanzet tot aan de oude vaarsloot is uitgevoerd. Ook de Umfahrungsweg, die Petzold in opdracht van Frederik Hendrik aanlegde, is duidelijk herkenbaar en loopt vanaf de Backershagenlaan (vanaf onderdeel 12) met een flauwe bocht door het park. Omstreeks 1926 vindt in opdracht van de toenmalige eigenaar Mr A.G.M. Swart, onder leiding van de tuinarchitect Leonard Springer, een wijziging plaats. Er werd vanaf de Backershagenlaan een nieuwe toegangsweg gemaakt, die in flauwe curven naar de achterzijde voert. Aan de noordzijde van deze laan kwam een kleine parkaanleg in landschapsstijl tot stand met kleine vijverpartij, parkplantsoen en doorzicht op de weilanden aan de noordwesthoek van Backershagen, zoals tot op heden bewaard is gebleven. Na de bouw van het nieuwe huis in 1984 werd het doorzicht van het huis naar de Rijksstraatweg beschadigd door de aanleg van een nieuwe waterarm (in het verlengde van de sloot ten oosten van de voormalige noordelijke nutstuin) met afschermende heesterbeplanting. Ook werd doordat de nieuwbouw iets naar voren werd

geplaatst de relatie tussen de zijgevel en de zichtas over de waterpartij opzij van het huis gewijzigd.
Waardering
De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG is van algemeen cultuur-, architectuur- en tuinhistorisch belang:
- vanwege de ouderdom;
- vanwege de 18de-eeuwse aanleg in vroeg romantische Anglo-Chinese landschapsstijl die door kleinschalige heuvelstructuur, slingerpaden en grot een zeer grote zeldzaamheidswaarde vertegenwoordigt;
- vanwege de bijzondere samenhang van de verschillende landschappelijke parkdelen, daterend uit diverse perioden en ontworpen door onder meer Zocher jr., Petzold en Springer. Voor het oeuvre van de tuinarchitect C.E.A. Petzold vanwege kenmerkende aanleg van boomgroepen en solitairen en oprijlaan tussen het huis en de Rijksstraatweg.

INSCHRIJVING

Kantoor bewaarder : Zoetermeer
Inschrijvingsdatum : 08-12-2008
Deel/Registratienummer : 55842/115

HEK (2) behorende bij de historische buitenplaats Backershagen. Aan de Rijksstraatweg in de as van het hoofdgebouw staat een 18de-eeuws smeedijzeren toegangshek op een gemetselde damwand. Aan weerszijden van het hek schamppalen.
Waardering
Het HEK is van algemeen cultuur-, architectuur- en tuinhistorisch belang:
- vanwege de ouderdom;
- vanwege de vormgeving;
- vanwege de markering van de entree tot de buitenplaats.

(N.B. Een kopie van dit hek is geplaatst bij de brug aan de ingang van het appartementencomplex aan de Backershagenlaan)

INSCHRIJVING

Kantoor bewaarder : Zoetermeer
Inschrijvingsdatum : 08-12-2008
Deel/Registratienummer : 55842/115

TUINMUUR (3) behorende bij de historische buitenplaats Backershagen. Ten noordoosten van het hoofdgebouw staat een gemetselde 18de-eeuwse tuinmuur. De muur is een restant van de deels ommuurde en deels

omwaterde moestuin.
Waardering
De TUINMUUR is van algemeen cultuur-, architectuur- en tuinhistorisch belang:
- vanwege de ouderdom;
- als karakteristiek en functioneel element behorende bij een buitenplaats;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke samenhang met de andere onderdelen van de buitenplaats.

(N.B. Deze tuinmuur niet verwarren met de haakse muur in de hoek tussen hoofdgebouw en rechter (vanaf de Backershagenlaan gerekend) 'koetshuis'. Deze staat niet opgenomen in de r.o.).

INSCHRIJVING

Kantoor bewaarder : Zoetermeer
Inschrijvingsdatum : 08-12-2008
Deel/Registratienummer : 55842/115

GRENSPALEN (4a en 4b) behorende bij de historische buitenplaats Backershagen.
4a. Ten zuidoosten van het huis staat een hardstenen grenspaal met de initialen B en P. De paal dateert vermoedelijk uit de 18de eeuw.
4b. In de zuidwesthoek van de aanleg staat een hardstenen grenspaal van ca. 2 meter uit het laatste kwart van de 19de eeuw, geplaatst ten tijde van het bezit van Z.K.H. Frederik der Nederlanden. Geprofileerde voet en beëindiging. Inscriptie: 'Eigen jagt Prins Frederik' en 'HOEK'. De grenspaal staat niet op de oorspronkelijke plaats.
Waardering
De GRENSPALEN zijn van algemeen cultuurhistorisch belang:
- als karakteristiek en functioneel element;
- vanwege de zeldzaamheidswaarde;
- vanwege de ensemblewaarde door de ruimtelijke en functionele samenhang.

(N.B. Grenspaal 4a. bevindt zich op het terrein van het appartementencomplex Landgoed Backershagen)

INSCHRIJVING

Kantoor bewaarder : Zoetermeer
Inschrijvingsdatum : 08-12-2008
Deel/Registratienummer : 55842/115

4. Waardestelling

Een waardestelling opmaken is van belang voor de restauratie en herstelwerkzaamheden die er op en aan en rond een monument dienen te gebeuren. Als men de waarde kent, en soms is er zelfs sprake van unieke waarde, kan men ook de beslissingen die er genomen moeten worden ten aanzien van herstel, beter funderen.
Bij het opmaken van een "groene" waardestelling kijkt men allereerst naar de karakteristieke kenmerken van de plaats (locatie) zelf, en vervolgens vraagt men zich af of het oorspronkelijke ontwerp en de ontwerpen die daarop volgen, in structuur nog te herkennen zijn, naast overblijfselen van de historische beplanting (incl. boombeplanting). De uitkomsten geven de mate van historische waarde aan. Tenslotte kan men de karakteristieke kenmerken van de bestudeerde buitenplaats vergelijken met buitenplaatsen in de omgeving, in de provincie of in het land, om de mate van uniciteit vast te stellen.

4.1
Locatie (genius loci)
Als we bovenstaande methode nu op Backershagen toepassen, kunnen we allereerst constateren dat Backershagen en een reeks van andere Wassenaarse buitenplaatsen liggen in het overgangsgebied tussen strandwal en strandvlakte, en bovendien aan de middeleeuwse Zijlwetering, in een overstromingsvlakte in het mondingsgebied van de Oude Rijn. De bodem bestaat uit kleiarm en kleiig fijn zand. Veel Wassenaarse buitenplaatsen maakten gebruik van deze en andere wateringen (de Veenwatering, de Karswatering en de Grote Watering), die alle evenwijdig liepen aan de strandwallen tussen Den Haag en de Oude Rijn. Ook andere buitenplaatsen in Wassenaar wisten hun voordeel te trekken uit al deze wateringen, zo ook bijvoorbeeld Clingendael en De Paauw, die eveneens aan de Zijlwatering zijn gelegen. In later tijden werden deze rechte wateringen op de buitenplaatsen vaak omgevormd tot landschappelijke vijvers en zacht aflopende glooiende waterpartijen.
De middeleeuwse weteringen en de daarvan afgeleide watergangen zijn voor de geschiedenis van Backershagen essentieel. Een deel van deze watergangen omringen nog de plaats en begrenzen het plangebied *Landgoed Backershagen.* Voor Wassenaar is deze situatie niet heel bijzonder, voor de rest van het land wel.

4.2
Literatuur- en Kaartenstudie ter vaststelling van de ontwikkeling van het 'huiseiland' Landgoed Backershagen.
De oorspronkelijke tuin- en parkontwerpen van Backershagen zijn helaas verloren gegaan, maar de nog aanwezige historische kaartmaterialen geven toch inzicht in de tuingeschiedenis van Backershagen.
Op de oudste kadasterkaart van 1822 (helaas worden er geen wegen en paden op een kadasterkaart aangegeven, alleen water en bouwwerken en perceelgrenzen) kan men zien dat de toegang tot Backershagen vanaf de Rijksstraatweg een rechte verbinding was tussen deze straatweg en het huis (boerderij) en ook ziet men heel duidelijk dat het huis en de bijgebouwen op een 'huiseiland' liggen, dat gevormd wordt door rechte haaks op elkaar staande watergangen, alle afgeleid van de hoofdweteringen. Langs deze secondaire watergangen liggen twee moestuinen (links en rechts van de toegangsweg) en haaks op de watergang langs de moestuin aan de oostzijde, is een haventje gelegen. Tussen het huis en de waterverbinding die loopt vanaf dit haventje naar de Zijlwetering, ligt een rechthoekige langwerpige visvijver en een groot bassin met geschulpte randen in Louis XIV-stijl. Ook de vinkenbaan en het vinkenhuis hoorden waarschijnlijk al bij deze aanleg die uit de tijd van Jan van Wassenaer (vanaf 1681) zal dateren.
Wat kunnen we nu in het terrein nog waarnemen van deze oude geometrische aanleg?
De middeleeuwse watergangen en hun aftakkingen zijn heden ten dage nog duidelijk te onderscheiden; van de rechter moestuin (vanaf de Rijksstraatweg gerekend) dateert nog een muur met poort, maar het is niet duidelijk of deze uit de 17de of 18de eeuw dateert; het waterbassin en de

visvijver zijn in de negentiende eeuw tot één landschappelijke vijver samengevoegd, hoogstwaarschijnlijk door de tuinarchitect J. D. Zocher jr., in de tijd (vóór 1840) dat hij in dienst van prins Frederik op De Paauw werkzaam was.

Op een latere kaart uit 1853 (alleen hier detail met huiseiland afgebeeld; deze kaart is gebaseerd op de oudste kadasterkaart met ingetekend de loop van de paden in 1853) is te zien dat Backershagen enorm is uitgebreid. In 1728 heeft Backer eerst gronden gekocht aan de oostzijde van Backershagen, grenzend aan De Paauw; later in 1772 kocht hij gronden aan de westzijde (het deel met de grot en de koepel en het deel van de voormalige hertenkamp en de latere ijsbaan) erbij. We weten dat het Backer's bedoeling was een groot landschapspark aan te leggen, in 1853 in kaart gebracht, maar de aanleg is al vanaf 1772 in gang gezet. We krijgen een goed beeld op deze kaart van zowel het verloop van de paden, die nu wel zijn aangegeven, als dat van de watergangen en vijvers. Het padenverloop is grillig en kleinschalig; ook een bergje (buiten het huiseiland) behoort tot de nieuwe totaal-aanleg. De ruimtes tussen de paden (in het nieuwe deel dat nu Wiltzangk heet) zullen waarschijnlijk in de 18de en eerste helft van de 19de eeuw opgevuld zijn geweest met hakhout; op sommige plekken zien we bospaden afwisselend vlak langs en op korte afstand van het water lopen (bijvoorbeeld de paden achter de tuinmuur -in vak C- en de paden langs de watergangen en de spiegelvijver -in vak B. en C); de toegangslaan heeft een licht gebogen (naar rechts gerekend van de Rijksstraatweg) verloop gekregen en geeft via een pad rond een open gazon vóór het huis toegang tot het huis; langs de linker moestuin (gerekend vanaf de Rijksstraatweg) loopt een pad dat via een brug het landschappelijke park met het huis verbindt; in de rechter moestuin is een brug die toegang geeft tot het park ten zuiden van het huiseiland. Het kleinschalig padenpatroon is een typisch kenmerk van de vroege landschapsstijl, evenals soms rechte lanen dat zijn, overgebleven uit de voorgaande formele periode.
De visvijver en de barokke kom zijn waarschijnlijk door Zocher jr. (even vóór 1840, toen Backershagen aangekocht was door prins Frederik, omgevormd tot een landschappelijke vijver.
Sporen van de 18de en vroeg 19de eeuwse landschappelijke aanleg op het terrein van het landgoed (i.e. huiseiland) zijn nog te herkennen in twee waarschijnlijk 18de eeuwse muren (één in de voormalige (rechter) moestuin / broeikassencomplex (vanaf de Rijksstraatweg gerekend) en de tweede in de hoek tussen het tegenwoordige hoofdhuis en linker 'koetshuis'; het pad dat vanaf het voormalige vóórterrein van het huis naar de brug tot het nieuwe landschapspark leidde (de scheiding tussen de vakken D en E); de bospaden te zien op de kaart van 1853, die langs de watergangen en langs de vijver lopen (in de vakken B en C).
Het feit dat een deel van het park vanaf de jaren zeventig van de 18de eeuw nieuw is aangelegd, maakt Backershagen voor zover we nu weten tot het vroegste landschapspark in Wassenaar en omgeving, en mogelijk ook tot één van de vroegste landschapsparken in Nederland. Het park dateert uit dezelfde tijd (ca. 1770) als de buitenplaats Beeckestijn in Velsen die werd aangelegd door de tuinarchitect Johann Georg Michael [1] en bekend staat als het oudste landschapspark in Nederland, hoewel dit in de laatste jaren wordt tegengesproken.
In de loop van de 19de eeuw (zie Top. Kaarten van 1876 en 1894, afgebeeld in Bijlage) zijn zoals al

[1] In ons eerdere rapport eerdere *Landgoed Backershagen: toekomstbeeld en advies tot parkherstel* (maart 2009) is al gesuggereerd dat Cornelis Backer en Jacob Boreel Jansz. van Beeckestijn elkaar goed gekend hebben. Michael ontving zijn opdracht tot ontwerpen van het landschapspark Beeckestijn van Jacob Boreel Janszoon. Hij was een invloedrijk man. Volgens J. M. J. Buurman-Boreel (*Genealogie van de geslachten Boreel en Boreel van Hogelanden,* 1972) was hij secretaris ter secretarie van Amsterdam; secretaris bij de weesmeesteren; later Amsterdams schepen; van 1737 tot 1778 Raad van Advocaat-Fuscaal bij de Amsterdamse Admiraliteit. Hij vertegenwoordigde onze Republiek te London als ambassadeur bij bijzondere diplomatieke missies. Vanaf 1741 was hij meesterknaap bij de houtvesterij Gooiland. Beiden, Cornelis Backer en Jacob Boreel hebben deel uitgemaakt van de 'regeeringe' van Amsterdam, Backer als schepen (1723, 1725 tot 1748) en Boreel als secretaris (1734) en schepen (1737). Bovendien zijn beiden als jurist te Leiden gepromoveerd. Backer zou dus zijn ideeën over het maken van een landschapspark besproken kunnen hebben met Boreel en de hulp ingeroepen kunnen hebben van Johann George Michael.

aangegeven de visvijver en de waterkom ten oosten van het huis veranderd in een landschappelijke (spiegel)vijver, waarschijnlijk vorm gegeven door J. D. Zocher jr..
Deze 19de eeuwse vijver is nu in de 21ste eeuw erg belangrijk voor de beleving van het (kleine) park van het complex en als typisch kenmerk van een 19de eeuws landschapspark aan te merken.
Daarnaast is te zien op de 19de eeuwse kaarten (na 1853) dat er op het terrein langs de Rijksstraatweg niet langer één maar twee toegangslanen naar het huis lopen, één met een bocht naar rechts en een andere met een bocht naar links vanaf het toegangshek aan de Rijksstraatweg. De laatste laan splitst zich later nog een keer in twee lanen of paden, die -beide via een andere kant van de linker moestuin- naar de brug voerden richting het grote landschapspark.
Op de Top. Kaart uit 1934 (afgebeeld in Bijlage) is de linker toegang vanaf de huidige Rijksstraatweg, en verder ten zuiden van de westelijke moestuin langs, weer verdwenen (maar op de Top. Kaart van 1952, afgebeeld in Bijlage, lijkt het dat deze weer hersteld is). Als we af mogen gaan op de topografische kaarten, dan constateren we dat het pad van de parkweide naar het landschapspark (tegenwoordig Wiltzangk, op Top. Kaart 1929, zie Bijlage), dat eerst min of meer evenwijdig westelijk langs de moestuinafscheiding liep, in deze jaren opschuift naar het westen en dan toegang geeft tot een brug (naar ontwerp van de Duitse architect Hermann Wentzel) die leidt naar de weg richting De Drie Papegaaien. Dit pad is later weer verdwenen (zie Top.Kaart 1952, zie Bijlage). Op de kaart van 1934 is de rechter moestuin (gerekend vanaf de Rijksstraatweg) niet meer aangegeven, terwijl de linker moestuin is veranderd in een tennisbaan (wit vlak op de kaart). Wel is in de eerste moestuin de 18de eeuwse muur nog te herkennen in de vorm van een zwart recht streepje. Op deze kaart is ook de toegangsweg vanaf de Backershagenlaan voor het eerst getekend.
Zoals al boven opgemerkt, lijkt het alsof er in de tweede helft van de 20ste eeuw nogal wat geschoven is met het nog bestaande pad (tussen de vakken D en E) dat tussen het voorterrein en de brug naar het landschapspark liep. Men zou dit eventueel weer exact volgens de 18de eeuwse situatie (maar pas getekend op de kaart van 1853) kunnen terugbrengen, maar veel verschil tussen de loop van het pad op de kaart van 1853 en de loop van het huidige pad is er niet.
Op de Top. Kaart van 1934 is voor het eerst de slingerende "Springerbeek" (waarschijnlijk naar ontwerp van de tuinarchitect L. A. Springer) en een nieuwe toegangsweg vanaf de Backershagenlaan te zien. Als we de top. Kaarten van 1934 en 1985 (zie Bijlage) vergelijken dan zien we dat het tegenwoordige verloop van de toegangsweg en de heesterborder langs deze laan een ander tracé volgen dan in 1934. Ook ziet men op de laatste kaart dat het terrein van het complex nu gescheiden is van de overige delen van de voormalige grote buitenplaats Backershagen. Men ziet duidelijk dat de vroegere watergangen waar langs de beide moestuinen lagen, door middel van een slingerend water nu met elkaar verbonden worden. Het oude huiseiland is nu voor het eerst volledig omgracht. De barokke as uit vroeger tijden wordt nu doorkruist door een (uit de verte onzichtbare) watergang. Als men vanuit de huidige achtergevel van het huis kijkt naar de watergang -tussen het huiseiland en het terrein langs de Rijksstraatweg- lijkt het alsof er geen scheiding is tussen het voormalige toegangsterrein met portierswoning en het Appartemententerrein. We spreken hier van een Aha-effect. Dit houdt in dat er geen scheiding lijkt te zijn tussen verschillende terreinen. Voor het zicht is er sprake van een eenheid. De terreinen van verschillende eigenaren worden op deze manier niet door hekken of draad gescheiden. Jammer genoeg wordt dit effect te niet gedaan door de rododendron-aanplant in het gemeentelijk park, die er voor zorgt dat het open zicht tussen huis en Rijksstraatweg juist stopt achter de watergang bij de rododendrons.
Als men op de meest nauwkeurige kaart die voorhanden is (GBKN, Grootschalige Basis Kaart Nederland) een lijn trekt over de lengte-as in de binnenhof, vervolgens over de middenas van het huis, dan blijkt dat de huidige ingang aan de Backershagenlaan net niet op de middenas ligt en de vroegere ingang aan de Rijksstraatweg, evenmin. Waarschijnlijk dateert deze onnauwkeurigheid al uit de 17de eeuw. Met het blote oog valt deze onnauwkeurigheid echter niet op te merken.
Tenslotte is op luchtfoto's uit de jaren dertig en veertig van de 20ste eeuw te zien dat achter het huis een siertuin is verschenen. De locatie van deze tuin is gelijk aan de huidige binnenhof. Van deze tuin hebben we geen sporen aangetroffen, maar het feit dat de tuin een ontwerp was van de destijds beroemde tuinarchitect Leonard Springer, geeft de binnenhof van Backershagen een extra dimensie.

4.3

Gegevens over historische beplanting.

- Eiken markeerden oorspronkelijk de 17de eeuwse rechte toegangslaan vanaf de huidige Rijksstraatweg. Deze eiken zijn in de 18de eeuw vervangen door linden.
- De rechte toegangslaan vanaf de huidige Rijksstraatweg was in de tijd van Clara Elisabeth van der Hagen (vóór 1818) beplant met linden. Ook opzij van het huis stonden lindegroepen. Enkele linden nabij de oude ingang aan de Rijksstraatweg en nabij het huis resten nog uit deze tijd.
- Prins Hendrik de Zeevaarder (1820-1879) gebruikte Backershagen als zomerresidentie. Hij was zeeofficier en maakte grote zeereizen. Het verhaal gaat dat hij op één van die reizen de boompioen (Paeonia suffruticosa) meebracht uit Japan en op Backershagen verder kweekte.
- Gegevens over de boomaanplant vanaf de 18de eeuw zijn natuurlijk ook in het veld te vinden. Om die reden is een **bomenkaart** gemaakt door Bosgroep Midden Nederland (zie afbeelding volgende pagina); de monumentale bomen en andere bomen die in het verleden duidelijk zijn aangeplant als parkboom en zeker een grotere diameter hebben dan 15 cm., zijn nu vastgelegd op kaart, zodat met deze gegevens rekening kan worden gehouden bij het opstellen van het onderhouds- en beheerplan. Bomen die voorkomen op het terrein zijn Berk, Beuk, Chamaecyparis, Inlandse eik, Zwarte Els, Es, Esdoorn, Grove Den, Iep, Linde, Moeraseik, Paardenkastanje, Plataan, Populier, Rode beuk, Taxus, Thuja, Veldesdoorn, Wilg.
- Stinsenplanten. Op buitenplaatsen, zelf vaak gelegen op de overgang van hogere gronden (in dit geval duingronden) naar een lager weidegebied, komen vaak stinsenplanten voor. Deze zijn waarschijnlijk eens aangeplant en zijn daarna verwilderd. Op Backershagen hebben we crocus, sneeuwklokje en bosanemoon waargenomen.

4.4

Samenvattende waardestelling.

Concluderend kunnen we constateren dat de volgende karakteristieke kenmerken op het terrein van *Landgoed Backershagen* (het huiseiland) zeker van grote cultuurhistorische waarde zijn en bij voorkomende herstel- en beheerplannen gerespecteerd dienen te worden:

- de zichtrelaties tussen het terrein van het *Landgoed Backershagen* en de daaromheen gelegen delen van de historische buitenplaats Backershagen, die een visueel beeld scheppen alsof de totale buitenplaats Backershagen nog in stand is;
- het middeleeuwse stelsel van weteringen en de daarvan afgeleide watergangen;
- twee waarschijnlijk-18de eeuwse (tuin)muren;
- de 18de eeuwse linden-aanplant nabij het huis.
- de 19de eeuwse landschappelijke (spiegel)vijver, waarschijnlijk vorm gegeven door de beroemde tuin- en landschapsarchitect J. D. Zocher jr., uitgaande van een voormalige langwerpige / rechthoekige visvijver en een ronde barokke waterkom;
- het 19de eeuwse pad dat loopt vanaf de voormalige parkweide vóór het huis (in de vroegere situatie) naar de brug die toegang gaf tot het grote 18de eeuwse landschapspark (de scheiding tusssen de vakken D en E);
- het 19de eeuwse bospadenstelsel, te zien op de plattegrond van 1853, in de vakken B en C, ten noorden en ten zuiden van de Zocher-vijver en langs de watergangen aldaar;
- het pad langs de watergang aan de noordzijde van de toegangslaan, hoewel dit niet op de kaart van 1853 staat aangegeven;
- de slingerende ‘Springerbeek’, in kaart gebracht sinds 1935;
- alle oude boomaanplant op het terrein, ingetekend op de bomenkaart (z.o.z.)
- stinsenplanten, voornamelijk in vak E.



Legenda

Boomsoorten
- Berk
- Jonge beuken
- Beuken in slechte toestand
- Beuk
- Chamaecyparis
- Inlandse eik
- Zwart els
- Es
- Esdoorn
- Grove den
- Iep
- Linde
- Moerascypres
- Paardekastanje
- Plataan
- Populier
- Rode beuk
- Taxus
- Thuja
- Veldesdoorn
- Wilg

Overige elementen
- Natuursteen element
- Zonnewijzer
- Bankje
- Brug met poort
- Vml brug
- Grenspaal
- Haag
- Oude tuinmuur
- Pad
- bebouwing

Datum:	18-09-2009
Auteur:	JT
Inventarisator:	HB/JT
Jaar inventarisatie:	2009
Schaal:	1:1.500
Ondergrond:	© Topografische Dienst, Emmen 2003

Bosgroep Midden Nederland

N

5. Toekomstvisie.

5.1
Uitgangspunten.

Ten aanzien van het park, ziet de V. v. E. *Landgoed Backershagen* het als haar hoofdtaak het park in stand te houden en te verbeteren ter verhoging van het woongenot.
Op 13 maart 2009 heeft de V. v. E. ingestemd met het herstel- en toekomstplan, opgesteld door Advies- en Ontwerpbureau Oldenburgers Historische Tuinen, getiteld *Landgoed Backershagen: toekomstbeeld en advies m.b.t. Parkherstel.*
In de zomer van 2009 werd overeengekomen het onderhoud en beheer van het landgoed in twee fasen te scheiden. De eerste fase betreft het achterstallig onderhoud van het hele terrein, opgedeeld in vijf vakken A, B, C, D, en E; en verspreid over vijf jaar. De tweede fase betreft de uitvoering van een beheerplan, over dezelfde vakken verdeeld en eveneens over een periode van vijf jaar.
In de eerste fase staat het wegwerken van achterstallig onderhoud en het opschonen van bosgedeelten, paden en oevers voorop, rekening houdend met de cultuurhistorische waarden van het landgoed, in hoofdstuk 4 beschreven.
In de tweede fase worden daaraan toegevoegd de beheermaatregelen die voortkomen uit de beschreven uitgangspunten of daaraan gelieerd zijn, zoals het behoud en herstel van de historische structuren van vijvers, oevers, paden, zichten, kortom het weer zichtbaar maken van het concept van tuin- en parkaanleg.
De maatregelen van beheer zullen een uitwerking zijn van de geconstateerde cultuurhistorische waarden.
In beide fasen zal het behoud en onderhoud van de vele oude en grote monumentale bomen met historische waarde een speerpuntfunctie hebben in de plannen.
We spreken dus van een tien-jarenplan, bestaande uit vijf herstelplannen en vijf beheerplannen.
Afgesproken werd jaarlijks met betrokkenen te ‘schouwen’ om het voorliggende onderhoudsplan c.q. beheerplan met elkaar door te nemen en vast te leggen.
Het spreekt vanzelf dat de herstelde vakken in volgende jaren natuurlijk wel onderhouden dienen te blijven.

5.2
Prioriteitenstelling i.v.m. toekomstbeeld

De volgorde en uitvoering van eerder beschreven onderhouds- en beheermaatregelen is in 2009 vastgesteld volgens het voorstel, eerder gedaan door Bureau Oldenburgers Historische Tuinen.
Wij geven hieronder nogmaals aan in welke volgorde de vakken volgens ons aangepakt zouden moeten worden.
Per vak is door ons de maatregel met de hoogste prioriteit bovenaan gezet. Naast de uitvoering per vak kunnen het bestuur en de tuincommissie van het wooncomplex natuurlijk altijd zelf per vak beslissen verder te gaan met opschot verwijderen, gebleste bomen (waarvoor vergunning is verkregen) te kappen, prachtframboos te verwijderen (trekken of bosmaaier), dood hout te verwijderen, liggende bomen op te ruimen, scheve bomen om te zagen.

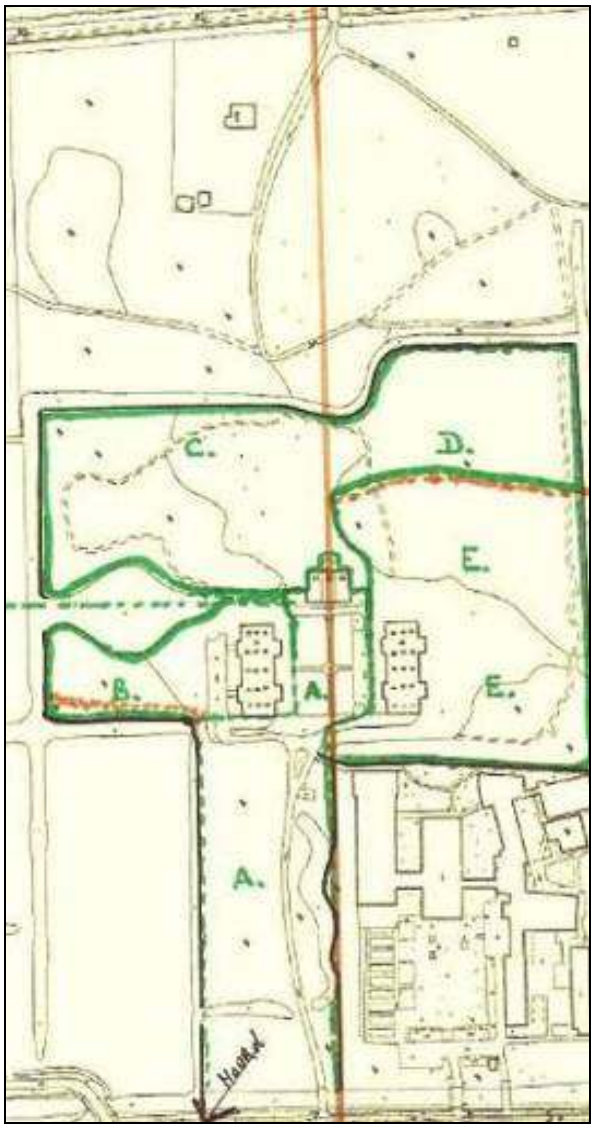
1. Vak A, omdat dit vak het visitekaartje is van het park.
2. Vak B, omdat hier, voor men tot actie overgaat, advies van een boomexpert gewenst is (volgens ons beginnen een aantal bomen slecht te worden, te zien aan de kale toppen in de winter) en omdat dit kleine vak ook wel geschikt is voor het bestuur en de tuincommissie, om mee te beginnen, om ervaring mee op te doen, en omdat dit vak makkelijk te onderhouden is.
3. Vak C, omdat dit een vak is dat geschikt is om te gebruiken voor feesten en partijen en een balspel voor (klein)kinderen en dus ook niet al te lang uitstel verdient.
   Verder kunnen het bestuur en de tuincommissie, indien Vak B klaar is, ook intussen aan dit vak beginnen en dit blijven onderhouden.

4. Vak E, omdat dit vak er eigenlijk redelijk goed uitziet en dus even uitstel kan verdragen.
5. Vak D, omdat gekozen is om dit vak voorlopig met rust te laten, zodat er relatief weinig hoeft te gebeuren.

6. Onderhoud, herstel en beheer.

6. 1
Verdeling in vijf onderhouds- en beheervakken.

Het rapport betreft (A.) onderhoudsmaatregelen en (B.) maatregelen tot herstel en verbetering van het terrein (bomen, bos, waterpartij, oevers, watergangen, paden, wegen, etc.), naast voorstellen tot eventuele herplaatsing van verdwenen tuinornamenten.
Het rapport betreft een uitvoeringstermijn van 10 jaar, verspreid over 5 jaar plegen van achterstallig onderhoud en 5 jaar maatregelen voor verbetering, vernieuwing, herplant en eventueel herbouw van tuinpaviljoen en kassen, welke duidelijk te onderscheiden zijn op de kaart van 1853.
De boomverzorging wordt afgezien van enige opmerkingen buiten beschouwing gelaten daar de Bosgroep Midden-Nederland op regelmatige tijden hiervoor wordt ingeschakeld.



Indeling terrein. GBKN-kaart gebaseerd op de Top. Kaart Nederland

Het terrein is verdeeld in vijf sectoren, A; B; C; D; E. Deze zijn te omschrijven als:
Vak A oftewel de ingangspartij inclusief het binnenhof;
Vak B het terrein achter het linker appartementsgebouw inclusief de noordelijke oever van de Zocher-vijver;
Vak C het terrein aan de zuidzijde van de Zocher-vijver, deels vroeger kwekerij met broeikassen; en het open terrein grenzend aan de achterzijde van het hoofdhuis;
Vak D het terrein van de voormalige moestuin, in de zuidhoek van het terrein, achter het historische laantje (rechts achter het 'corps de logies');
Vak E het terrein achter het rechter appartementsgebouw, begrensd door de watergang aan de zuid- en westkant en inclusief het historische bospad dat langs de vroegere moestuin liep.

Opmerking t.a.v. de indelingskaart: het terrein in zijn geheel wordt door een midden-as (over de lengte van de binnentuin en midden door het huis) in twee ongelijke delen verdeeld. Opvallend is dat de vroegere toegang en de nieuwe toegang net niet op deze as liggen, althans niet op de GBKN-kaart.

6.2
Algemene opmerkingen t.a.v. onderhoud en beheer.

Parkonderhoud, cultuurhistorische maatregelen en nieuwe aanplant kosten veel geld. Het niveau waarop ons bureau wil aansturen is gericht op aansluiting bij het historisch onderhoud en het verkrijgen van een zo historisch mogelijk beeld.
Ook proberen wij tegelijkertijd een zo natuurlijk mogelijk beeld te bereiken. We zullen geen moderne plantvormen en moderne rassen aanbevelen; eventuele nieuwe aanplant zal zoveel mogelijk historisch verantwoord zijn en passen in de tijd van aanleg van desbetreffend vak.
Om bovenstaande reden hebben we het over twee types bos, namelijk parkbos en natuurbos.
We zijn niet 'coûte que coûte' vóór het laten liggen van bomen in het bos om de biodiversiteit te bevorderen. We doen dit graag, maar dan op een plek achterin een natuurbos waar het niet opvalt en waar het niet storend is vanuit het huis en vanuit essentiële zichtpunten in het park[2].
We zijn zelfs vóór het kappen en weghalen van bomen en struiken, als er een goede reden voor is (bijvoorbeeld als zichtrelaties gewenst zijn door of op het omringend parkbos; zie onderhoud en beheer Vak A.). Liever op tijd nieuwe bomen aanplanten dan te laat met een gat zitten of onze nazaten met een leeg bos opzadelen.
Dit standpunt wordt trouwens geheel ondersteund door het testament van Clara Elisabeth Backer, die voor Backershagen liet vastleggen dat de bomen die de laatste veertig jaar waren aangeplant en de basis vormden van het nieuwe landschapspark de eerste twintig jaar slechts per gedeelten mochten worden geveld en dan onmiddellijk door nieuwe moesten worden vervangen. Hiermee wilde zij bereiken dat de linden langs de toegangsweg en op het voorplein en daarnaast nog minstens 800 andere bomen bleven staan en niet als (meubel-, en / of brand-, en / of gerief-)hout werden verkocht. Overigens blijkt hieruit ook tegelijkertijd dat het kappen en verkopen van bomen een doodnormale zaak was in de 18de en 19de eeuw. Onze voorgestelde maatregelen zijn mede bepaald door de principes van Clara Elisabeth Backer en haar manier van omgaan met de natuur.
Bij het terugbrengen of restaureren van cultuurhistorische zaken, denken we wat Backershagen betreft aan het herstellen van de verstoorde relatie tussen het huiseiland en omringende parkbospercelen van de vroegere buitenplaats; zichten door het bos weer open maken; enkele bospaden volgens het oude tracé terugbrengen; de oude moestuinmuur beter zichtbaar maken; eventueel op den duur de binnenhof weer inrichten in de stijl van de voormalige achtertuin.

[2] De Bosgroep Midden-Nederland had hier tot voor kort andere ideeën over. Nu zien zij in dat het terrein als een buitenplaats beheerd dient te worden.

Paden: een gemiddeld parkpad bedraagt 1.75 meter. Dan kan men er gemakkelijk met twee personen naast elkaar lopen. De breedte van een 'spannend en geheim' bospad bedraagt in het algemeen 1 meter tot 1.20 meter. Het verschil tussen een pad en een laan is dat een laan wordt begeleid door een rij bomen aan beide kanten (en een toegangsweg door tenminste vier rijen bomen). Een pad slingert makkelijker want kent geen boombegeleiding. Paden vormen zich vaak vanzelf, omdat ze een verbinding zijn tussen twee doelen. Vandaar dat ze ook langzamerhand weer kunnen verdwijnen of opschuiven. Op de kaart van 1853 is te zien hoeveel en welke paden er in de 18de eeuw zijn ontworpen en aangelegd. Het was geheel afhankelijk van de functie van het pad of deze paden verhard werden. De paden rondom de moestuinen zullen hoogstwaarschijnlijk verhard zijn geweest, omdat men daar met redelijk zwaar materieel overheen ging. Wat dat betreft is het historische pad tussen de vakken D. en E. naar men vermoeden kan, wel met puin verhard geweest. Tegenwoordig heeft dit pad geen functie meer als werkpad en evenmin als verbindingsweg tussen park en moestuin. De breedte van de paden en de verharding van de paden is dus afhankelijk van de functie van de paden en zal eerst moeten worden vastgesteld voordat over eventuele upgrading van paden wordt beslist. Tijdens onze bezoeken is niet gebleken dat de paden bovenmate nat waren. De ondergrond van zand neemt het water snel op. Natuurlijk is het mogelijk de paden met halfverharding of schelpen te optimaliseren, maar de huidige (mos-/ bos-) paden hebben een prettige natuurlijke uitstraling, passend op een buitenplaats. Wat men tegenwoordig ook vaak ziet toegepast is een afperking van paden met Cortenstaal. Het lijkt ons niet nodig, en kan altijd nog.
Beschoeiing: wanneer het tijd is om de beschoeiing te vervangen, dan liever dit zo onzichtbaar mogelijk doen (zie bijvoorbeeld de vijver vóór het Huis Clingendael).
De laatste keer dat beschoeiing heeft plaats gevonden was in 2004.



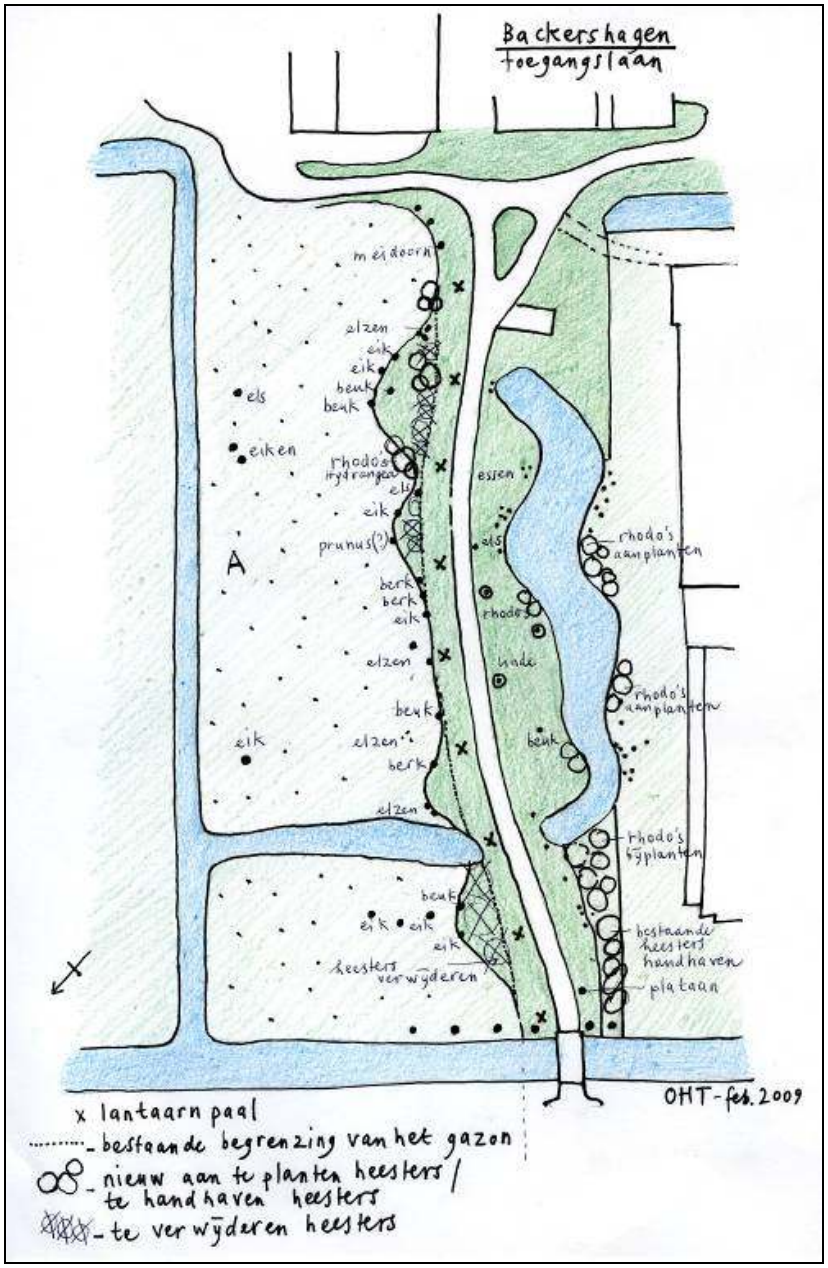
Uitvoering van beschoeiing in 2004

Gazons: in vroeger tijden, toen het gras nog werd kort gehouden met de zeis, werd het gras minder vaak gemaaid dan tegenwoordig in het algemeen het geval is. De kruiden in het gras kregen daardoor meer tijd zich te ontwikkelen. Als men daarvoor kiest, kan men de periode tussen de maaibeurten wat verlengen, maar ook weer niet zo lang dat het gras regelmatig plat gaat liggen natuurlijk. Het maaien gebeurt nu nu gebeurt dit 26 x per jaar. Misschien is het goed eens wat proeven te nemen en te zien hoe de bewoners reageren op een iets langere tussentijdse periode omdat de gazons hierdoor wel een iets natuurlijker uitstraling krijgen. Grasplekken kunnen wanneer de plekken in de zon liggen goed worden ingezaaid, maar zodra de plekken veel schaduw krijgen wordt het moeilijk en zal men dit probleem houden.
Brandnetels: Teken van verstoring van de grond/natuurlijk evenwicht. Deze planten horen niet het beeld van een historische tuin of een historisch buitenplaats te verstoren. Vooral op plekken waar bloemheesters een parkdeel aantrekkelijker moeten maken, is het niet aanlokkelijk brandnetels aan de voet van en tussen deze heesters te zien groeien. Ze zijn gemakkelijk te verwijderen. Meestal,

vooral in een zandige ondergrond zijn ze met een gehandschoende hand heel gemakkelijk uit te trekken. Liefst zo spoedig mogelijk in het voorjaar vóór de zaadsetting uittrekken. En dit geldt ook voor de prachtframboos, dus als men toch bezig is, dan liever beide planten tegelijk opzoeken en uitroeien. Een tweede oplossing is maaien vóór de bloei, maar deze maatregel is veel minder rigoureus. Ook kan men chemisch of natuurvriendelijk bestrijden met in het eerste geval Roundup (maar niet aan te raden omdat de naastgelegen planten dan ook dood gaan) en in het tweede geval met TopGun waardoor de planten verdrogen. Maar vaak ziet men andere onkruiden op diezelfde plaats weer terugkomen. Ook niet ideaal dus. Eventueel kan men de uitgetrokken brandnetelkluiten op een achterafplaatsje verzamelen in een kuil, met het doel vlinders aan te trekken.

6.3 Onderhouds- en beheermaatregelen per bos- / parkvak

Vak A. Toegang tot wooncomplex en binnentuin.



A. Eerste fase. Achterstallig onderhoud:

Uitgangspunt: dit parkdeel zó inrichten dat het zicht zo min mogelijk valt op de gebouwen en fietsenrekken van de scholengemeenschap. Door het aanbrengen van zichten door het parkbos aan de noordoostzijde van de toegangsweg, naar de weilanden achter dit bos en door het aanbrengen van opvallende lichtplekken in het bos en enige clusters kleurige beplantingen langs de toegangsweg, zal de wandelaar die het terrein opkomt of het terrein verlaat zo min mogelijk de schoolgebouwen en fietsenrekken gewaar worden.



Vak A. Bos achter de Hydrangea's langs toegangsweg: opschot, zaailingen en dode bomen verwijderen.

- Aan de noordoostzijde (links vanaf de Backershagenlaan) van de toegangsweg parkbos achter de heesterborders opschonen (opschot, zaailingen, prachtframboos, brandnetels verwijderen; dood hout verwijderen; alle bomen met doorsnede > 15 cm. blijven staan; gemerkte bomen < 15 cm. (vooral esdoorns) verwijderen, zodat als vanzelf open lichte plekken in het bos en afwisselende doorzichten ontstaan op de achterliggende weilanden met villa in de verte (Braziliaanse Ambassade), die dan als 'eyecatcher' gaan fungeren.



Vak A. Deel van Hydrangea's langs de toegangslaan (rechts) verwijderen of verplaatsen, zodat tussen heesterclusters door zichten naar het achterliggend weiland ontstaan

- De heesterborders van Hydrangea's hergroeperen in clusters (groepjes heesters), zodat deze borderbeplanting niet meer als scherm fungeert maar als geleider naar het bos en de weilanden. Hierbij zullen een aantal heesters vrij komen, maar deze kunnen naar Vak C verplaatst worden. Zie daar. Een

golvend gazon vóór de Hydrangea's en het parkbos aanbrengen (zie tekening A.), zodat het zicht zowel vanaf de toegangsbrug als komend vanuit het wooncomplex via het gras en langs de heesters naar het bos en het daarachter liggende weiland wordt getrokken, waardoor de scholengemeenschap minder aandacht krijgt**. Enkele niet te hoge** andere bloemheesters indien nodig ter afwisseling in clusters vóór de bosrand bijplanten, zoals bijvoorbeeld onderstaande schaduwplanten:
Eerste keuze: Paeonia suffruticosa, omdat Prins Hendrik de Zeevaarder hiermee experimenteerde op Backershagen;Verdere suggesties: Hamamelis japonica; Corylopsis sinensis (schijnhazelaar); Abeliophyllum distichum; Weigelia japonica; Weigelia florida 'Purpurea'; Viburnum plicatum var. Plicatum; Viburnum opulus 'Roseum'.

₪

- Aan de westzijde van de toegangsweg, direct bij binnenkomst, de heesterpartijen (tot heden hier alleen rododendrons) doorzetten langs het hek tot aan de Springerbeek. Er zijn ook enkele suggesties gedaan voor wintergroene en schaduw verdragende heestersoorten. Verder vóór het hek gras inzaaien.

₪



Vak A. Oevers langs Springerbeek glad maken; met scholengemeenschap overleg plegen over camouflerende beplanting aan de overkant van de Springerbeek

- Opslag (opgeschoten heesters, bomen en oeverplanten) langs Springerbeek aan beide zijden van de toegangsweg verwijderen (ook aan de overkant voor zover op eigen terrein), en oevers vrij en glad maken.

₪

- Zo nodig enkele struiken camouflage-beplanting aanbrengen aan de overkant van de Springerbeek, op eigen terrein. Zie ook Vak E.

₪

A. Tweede fase. Beheer:

- De wandeling over het bospad langs het water achterin het vrijgemaakte bos, optimaliseren en vrijmaken.

₪

- Eventueel als de genomen maatregelen ter camouflage van de fietsenrekken tegenvallen, zo nodig nog enkele groepjes wintergroene heesters aanplanten langs de Springerbeek rechts van de toegangsweg, NB. vooral genoeg doorzichten op het spiegelende water behouden.

₪

- Eventueel berken langs de weg verwijderen.

₪



1.



2.

Vak A.1. Voorzijde hoofdhuis en binnentuin. De heester- / coniferenborder vóór het huis lager maken. Vervangen door een lagere border met bloemheesters.
Vak A.2. De heester- / coniferenborder geeft een saai beeld. Vervangen door een nieuwe border met enige bloemheesters.

- Binnenhof. De heester-/coniferenborder vóór het huis raden we aan lager en bloemrijker te maken. De heesterpartij bestaat momenteel veelal uit niet-historische soorten als onderhoudsarme wintergroene coniferen (‘plantsoenendienststijl’). Een lagere border met bloemheesters (bijvoorbeeld een mengeling van Magnolia soulangeana, Paeonia suffrutticosa (bijvoorbeeld ‘Joseph Rock’), Hydrangea, bijvoorbeeld ‘Hamburg’) kan de hele tuin en het huis opwaarderen.
Eventueel zou men op den duur de binnenhof kunnen inrichten op de manier die Springer voor ogen had. Op de beschikbare luchtfoto’s is heel duidelijk te zien hoe deze tuin (destijds de achtertuin) er uit zag. Merkwaardigerwijs was de tuin toen ook asymmetrisch. Een dergelijke tuin vraagt natuurlijk wel veel meer onderhoud, laat dat duidelijk zijn.

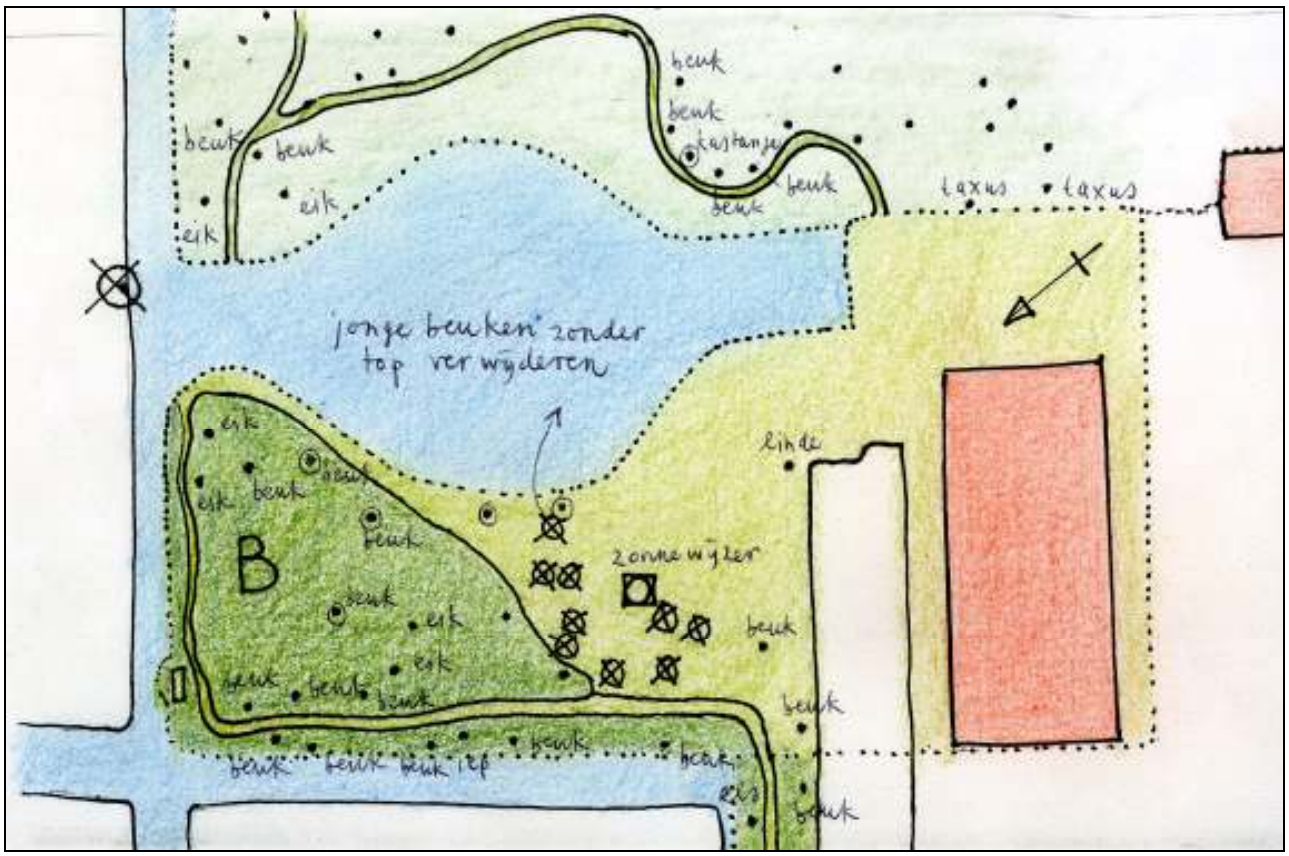
₪

(z.o.z.)


Vak A. Lage lantaarnpalen op den duur niet gewenst

- Lantaarnpalen op den duur vervangen door hogere palen. Het type paal en kapje is goed, maar de palen zijn waarschijnlijk brugpalen die voor een toegangsweg beslist te laag zijn.

VAK B. Open (beuken)parkbos annex gazon tegenover oostelijke 'koetshuis'.


beuk
beuk
beuk
kastanje
beuk
beuk
eik
eik
beuk
beuk
taxus
taxus
jonge beuken zonder top verwijderen
eik
eik
beuk
beuk
B
linde
zonne wijzer
beuk
beuk
beuk

- Als park onderhouden, d.w.z. opschot, zaailingen en dood hout verwijderen, prachtframboos verwijderen.

₪



Vak B. Jonge beuken (zonder doorgaande hoofdstam) in de weide tegenover het linker 'koetshuis' verwijderen omdat zij de ruimtelijkheid van het beeld verstoren.

- De weide tegenover het linker 'koetshuis' vraagt meer ruimte en openheid. Door de aanplant van jonge beuken wordt deze verstoord. Deze beuken (< 15 cm. doorsnede) missen bovendien vaak een doorgaande hoofdstam. Deze verwijderen of, indien mogelijk, herplanten.

₪

- De oevers van de Zocher-vijver dienen glooiend af te lopen en zo weinig mogelijk door riet en hoge waterplanten te worden verdoezeld. Een zicht op helder en spiegelend water is wat men moet nastreven.

₪

- Regelmatig maaien langs de vrijgemaakte oevers van de Zocher-vijver.

₪

- Gras doormaaien tot plek waar het bielzenbakje (nu) staat.

₪

- In gazon sneeuwklokjes bijplanten zodat hier 's winters een grote witte deken wordt uitgespreid.

₪

- Hele watergang langs dit deel van het parkbos en achterliggende weilanden goed zichtbaar maken door opschot en zaailingen weg te halen.

₪

B. Tweede fase: Beheer:

- Het historische bospad langs de watergang richting de voormalige brug en langs de oostelijke watergang (op de kaart van 1853 duidelijk te onderscheiden) weer zichtbaar maken.

₪

- Bielzenbankje verplaatsen naar heuveltje in N-hoek van dit vak (bij voormalige brug).

₪

- **Eventueel** ter vervanging van de verwijderde jonge beuken in deze weide een heesterpartij of een bijzondere boom aanplanten. Plek hiervoor zorgvuldig uitzoeken.

₪



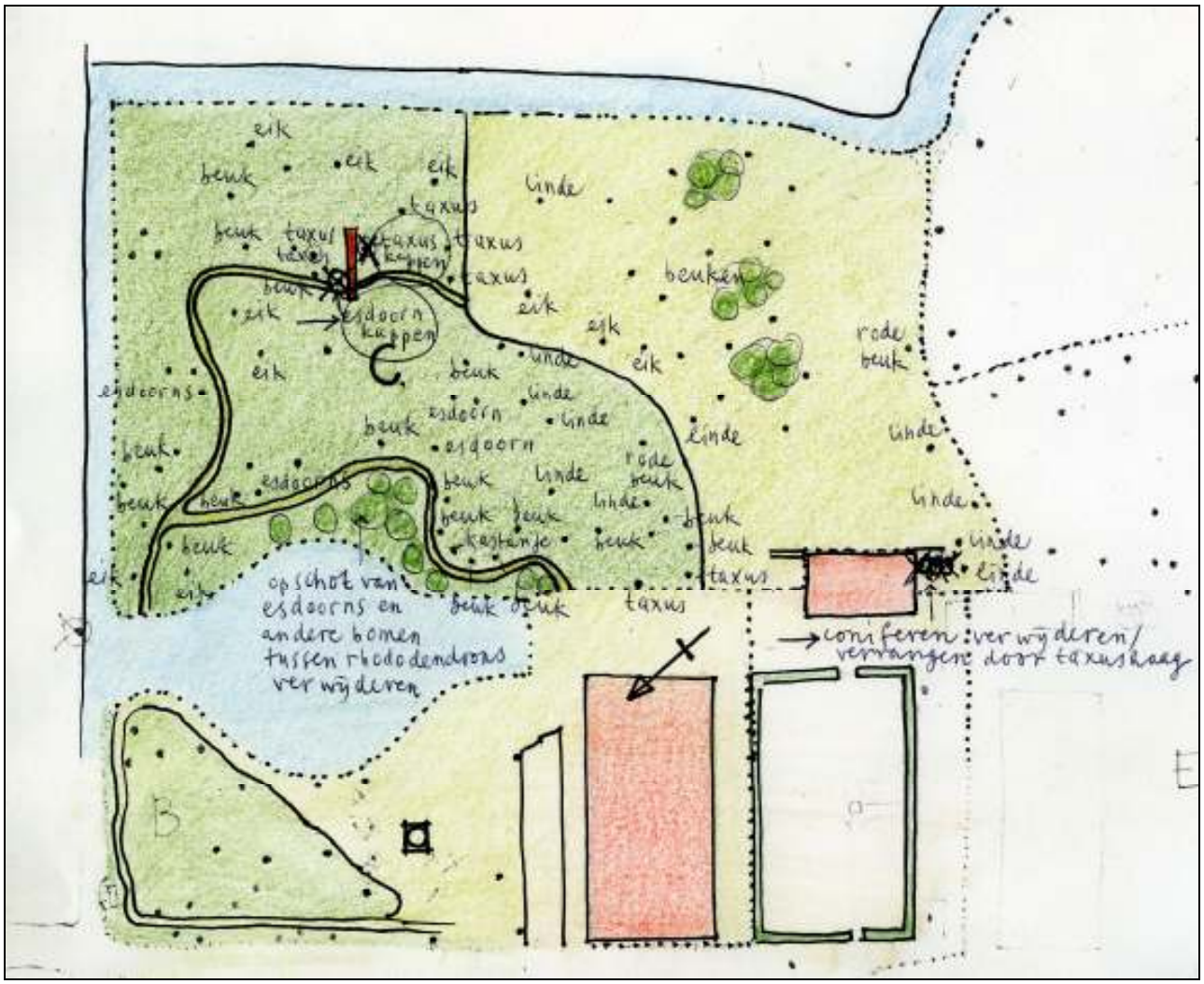
Vak B. Aan de top van de beuken is te zien dat ze niet al te best meer zijn (weinig fijne vertakkingen)

- Op den duur aantal oude beuken kappen en inboeten. Veel van deze bomen zijn er slecht aan toe. Dit is duidelijk te zien in het winterbeeld. In dit deel van het park een boomspecialist de bomen laten beoordelen en blessen.

₪

(ontwerp z.o.z.)

Vak C. Gemengd parkbos en parkweide tussen Zocher-vijver, scheidingssloot en hoofdas.



C. Eerste fase. Achterstallig onderhoud:

- Als park onderhouden, d.w.z. opschot, prachtframboos, dood hout, zaailingen, brandnetels etc. verwijderen in bosdeel.



Vak C. Bomen tussen de rododendrons verstoren de vijverrand

- Opschot van berken, esdoorns en elzen tussen de rododendronrand verwijderen zodat de zuidelijke oever van de Zocher-vijver alleen door rododendrons wordt ingenomen.

₪

- Zorgen voor afwisselende gezichten op de watergangen rondom dit vak. Langs het water dus delen beplanting laten staan (of enkele bloemheesters in plaats van hoofdzakelijk opschot nu) in verband met wandelpad in het tegenoverliggende gemeente-deel van het park.

₪



Vak C. Oevers ook in de zomer (hier winter) glad houden zodat het spiegelende wateroppervlak beter beleefd kan worden.

- Oevers van de zuidzijde van de Zocher-vijver en de watergangen glad maken, zodat spiegelend effect van de vijver beter tot zijn recht komt. Voor een groot deel zijn de oevers in dit deel beplant met rododendrons, maar de delen die onbeplant zijn zeker zo laten en glad houden.

₪

- Aan de achterburen vragen de hulst in de as van de vijver te kappen zodat een vrijzicht ontstaat langs de lengte-as van de Zocher-vijver.

₪



Vak C. Bos achterin vak C. opschonen

- Het gedeelte bos achter de oude tuinmuur opschonen, vrijmaken van opschot, zaailingen, oud hout, brandnetels etc.

₪



Vak C. (en E.) Cotoneaster voor lage muurtjes vervangen door taxushaag even hoog of iets hoger als muurtje

- Grenzend aan de achtergevel van het hoofdhuis, zijn twee muurtjes gebouwd (zodat de inritten naar de garages minder in het zicht vallen). Cotoneaster voor deze muurtjes verwijderen en hiervoor in de plaats twee taxushagen (even hoger dan de muurtjes) aanplanten.

₪

C. Tweede fase: Beheer:

- In bosdeel toekomstbomen aanwijzen en op den duur slechte oude beuken kappen. Dit bosdeel op den duur nog wat transparanter maken. Jaarlijks kijken wat nog acceptabel is.

₪

- Oude linde in het bos opsnoeien en voet vrijstellen.

₪



Vak C. Tuinmuur. Deze muur is geëxponeerd op het Zuidwesten (op de foto kijken we er tegen aan). De situatie is vanwege de taxussen die er vóór staan voorlopig niet geschikt om er een muurkas van te maken, maar mogelijk kan dat later nog eens gebeuren.

- Op de picknickweide vóór de oude moestuinmuur (aan de zuidwestkant) enige bloemheesters bijplanten (een aantal Hydrangea's uit vak A hiernaar toe overplanten en wellicht ook enige zonminnende boompioenen bijplanten) zodat in dit deel van het park wat kleur komt, afstekend tegen de donkergroene Taxuswand.

₪

- Omgeving oude tuin / kassencomplex. De taxusgroep (voor de tuinmuur) gedeeltelijk weghalen om de muur meer vrij te stellen. Oude tuinmuur beplanten met schaduwklimplant aan westzijde zoals Campsis radicans (trompetbloem, klimplant, oranje). Eventueel in de toekomst oude kas herplaatsen op plaats van voormalige kassen (zie ook kaart van 1853).

₪

- Tuinpaviljoen herbouwen op plaats ten zuiden van de visvijver (zie de historische plaats aangegeven op de kaart van 1853).

₪



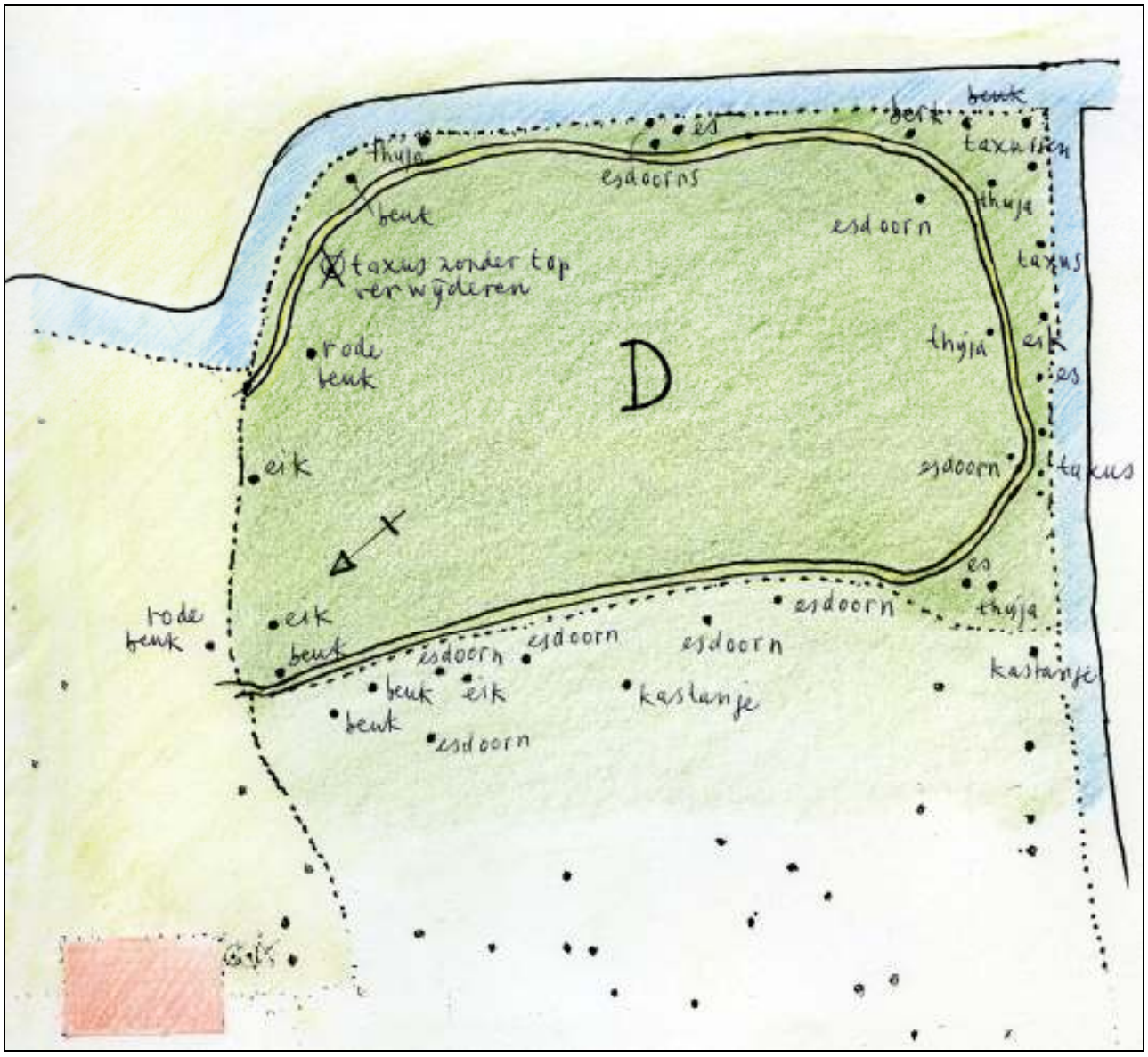


Vak C. Coniferen tegen achtergevel verwijderen; coniferengroep als scheidingswand, links van het huis (gezien vanaf de achterzijde) vervangen door strakke taxushaag en ook aanplanten rechts van het huis.

- Vanuit het gazon achter het hoofdgebouw ziet men aan de linker zijde tegen het hoofdgebouw een haag aangeplant bestaand uit een aantal verschillende coniferen (zie rechter foto). Symmetrisch aan de andere kant van het gebouw is dit niet zo. In het algemeen worden bij landhuizen geen bomen tegen het huis geplant, maar staat het landhuis vrij in het veld. Betere oplossing: aan *beide* zijden een strakke taxushaag aanplanten ongeveer op dezelfde hoogte en even hoog als de gemengde haag die er nu staat.

₪

Vak D. Bosvak op voormalige moestuin, in zuidelijke hoek van het terrein.



D. Eerste fase. Achterstallig onderhoud:

Op dit deel van het park was eens, waarschijnlijk al sinds de 17de eeuw, een moestuin en later een tennisbaan en een siertuin, door een muur gescheiden van een moestuin en kassen. Vanaf 1955 is dit deel van het park ernstig verwaarloosd.
De plek wordt gedomineerd door veel prachtframboos, opschot, dood hout, dode bomen, scheve bomen etc. Omdat dit vak heel lang moestuin is geweest, zijn er geen oude monumentale bomen in aanwezig. Wel hebben we er veel vogels waar genomen (specht, houtsnip, ijsvogel).
Gekozen is door V.v.E. dit deel van het terrein als natuurbos te beheren, zonder al te veel onderhoud, ter bevordering van de biodiversiteit; prachtframboos, dood hout, liggende bomen en scheve bomen, zijn toegestaan; we willen het bos binnen de paden die rondom het vak lopen, zoveel mogelijk met rust laten.



Vak D. Opschot en prachtframboos langs het water weghalen

- Langs het pad dat de watergangen begeleidt, door opsnoeien en kappen van hout en verwijderen van prachtframboos, zorgen voor afwisselende gezichten op die watergangen en het daarachterliggende parkbos, dat vroeger tot Backershagen behoorde.

D. Tweede fase: Beheer:

(z.o.z.)



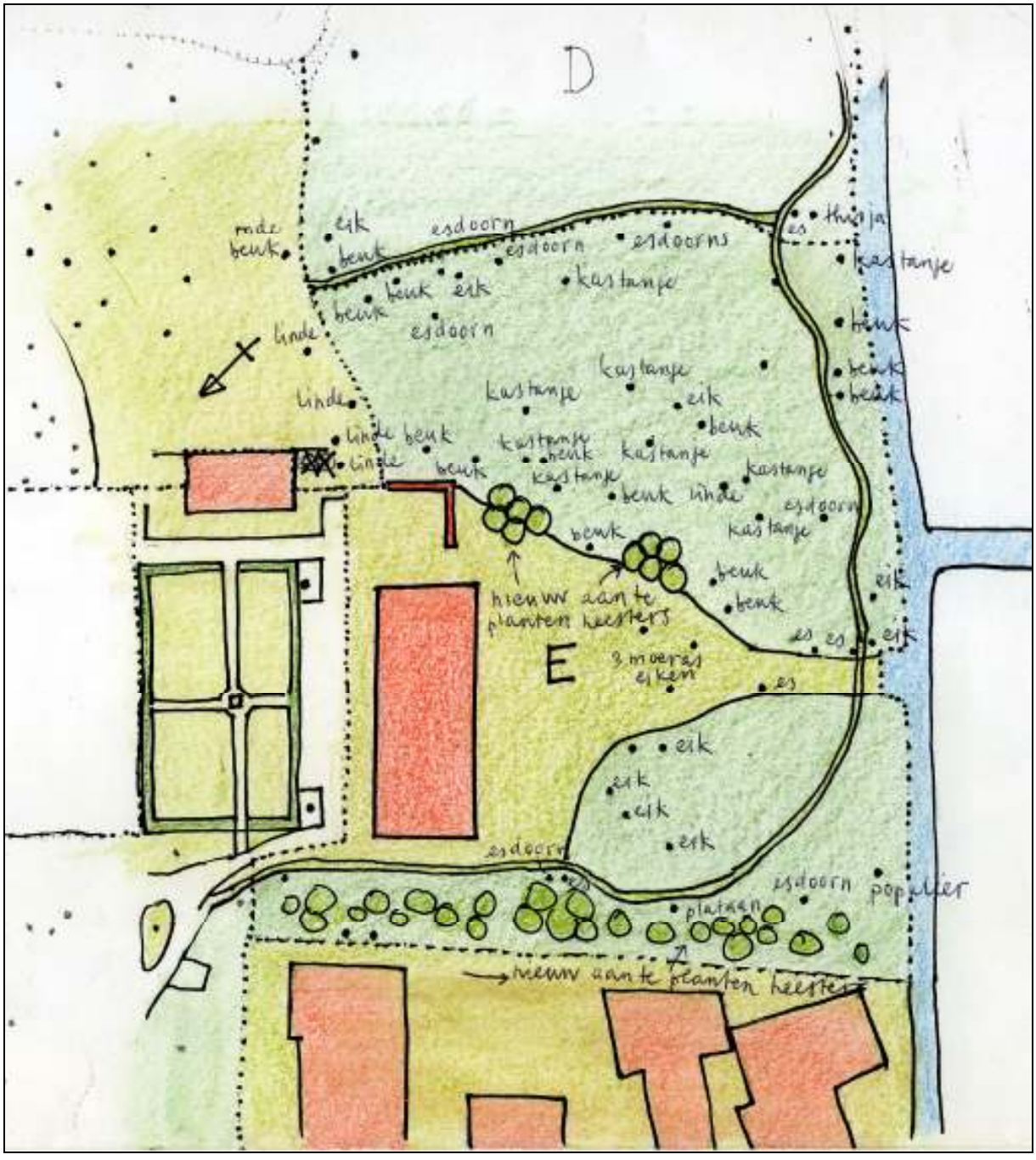
Vak D. Scheve boom over het pad. In dit vak laten we de natuur zijn gang gaan. Rechts het natuurbos dat met rust gelaten wordt.

- In de winter beheerkeuzes maken, in de zin van toekomstbomen aangeven en eventueel nieuwe bomen planten op de plaats van de voormalige moestuin / tennisbaan (eiken komen het meest in aanmerking).

- De loop van het min of meer historische pad tussen D en E zou eventueel volgens de kaart van 1853 weer teruggebracht kunnen worden, maar dit heeft geen hoge prioriteit.

Vak E. Gemengd parkbos (esdoorn, eik, beuk, els) westelijk (rechts van) het hoofdhuis en het westelijke 'koetshuis'.

(ontwerp z.o.z.)



E. Eerste fase. Achterstallig onderhoud:

Het parkdeel achter het rechter (westelijke) appartementsgebouw, begrensd door de watergang aan de noord- en westkant en inclusief het historische bospad langs de vroegere moestuin, is redelijk goed onderhouden, behalve dat de strook ten noorden van het 18de eeuwse historische pad er juist onverzorgd uitziet. De wal langs de gebouwen van de scholengemeenschap dient met zorg beplant te worden.



1.



2.

Vak E. 1. Slingerend pad langs westelijke watergang opschot-vrij maken en houden.
Vak E. 2.Wentzel-brug onzichtbaar door opschot en prachtframboos. Oevers langs westelijke watergang afwisselend opschot-vrij maken.

- Prachtframboos, opschot en dood hout langs paden, langs watergang en op wal deels verwijderen. Hierbij afwisselend open zichten naar het water en het achterliggende parkbos creëren, m.n. ter hoogte van de Wenzelbrug, zodat open doorzichten ontstaan naar het parkbos aan de overzijde van het water, dat vroeger hetzelfde eigendom vormde. Uiteraard moet dit niet storend gaan werken voor de bewoners, dus met zorg doorzichten uitkiezen is aanbevolen.

₪

- De inspringende oever, op de plaats waar in de 19de eeuw een watergang heeft gelegen, zorgvuldig schoonhouden en maaien, zodat duidelijk wordt dat op die plek de watergang vroeger landinwaarts liep.

₪

- De wal ter hoogte van schoolgebouw opschonen. De gemengde border ter hoogte van het schoolgebouw doorzetten op de wal in tot aan het parkbos en aanvullen met groenblijvende heesters (zoals rododendrons) die de school aan het zicht kunnen onttrekken. Gedacht wordt aan een compositie van trapsgewijs hoger opgaande lagen. Vooraan wat lage heesters (zoals hier en daar al het geval is), daarachter hoger opgaand bloemhout. Niet monumentale bomen hier kappen ten gunste van meer dichte heesterpartijen. Dit alles ter camouflage van de schoolgebouwen. Bijvoorbeeld rododendrons, daarachter hulstbomen of groenblijvende bloemheesters.

₪

E. Tweede fase: Beheer:

(z.o.z.)



1. Vak E. Prachtframboos verwijderen



2. Vak E. Sneeuwklokjes (nog niet helemaal uit). Voorzichtig omgaan met de stinsenplanten

Schuin tegenover westelijk 'koetshuis' komen veel stinsenplanten voor (bosanemoon en sneeuwklokje), gedeeltelijk in het bos, doorlopend in de open weide achter het complex. Prachtframboos hier in het najaar uittrekken en opletten dat geen bolletjes van stinsenplanten meegaan.

₪

- Op de scheiding tussen open gazon en bos (zie foto boven), enkele kleine clusters bloemdragende schaduwheesters planten om ook hier een bloemrijker karakter te bewerkstelligen. Eerst met enkele heesters proberen want het zal moeilijk zijn onder de beuken. Uit de volgende soorten kan men kiezen. Deze passen in een 19de eeuws beeld en kunnen schaduw verdragen: Hydrangea macrophylla; Hydrangea quercifolia ; Hydrangea paniculata; Hydrangea serrata; Hamamelis japonica; Corylopsis spicata; Weigelia hortensis; Weigelia florida; Weigelia floribunda.

₪

- De haakse muur achter het koetshuis. Als dat wenselijk is, de muur aan de binnenkant (NB op het noorden, dus moeilijk) met een klimplant / schaduwplant laten beklimmen, zodat toch een aardig hoekje ontstaat om te zitten in zeer warme dagen. Te denken valt aan Kamperfoelie en Trompetbloem. De omgeving nabij de kastanjegroep bij de muur verrijken met aanplant van enkele bloemdragende schaduwheesters.

₪

7. Literatuur.

Albers, Lucia H. *Landgoederen in de Gemeente Wassenaar, historie en waarde*. Rapport geschreven in opdracht van de Gemeente Wassenaar, 1997.
Court van der Voort, P. de la. *Byzondere Aenmerkingen over het aenleggen van pragtige en gemeene Landhuizen, Lusthoven, Plantagien en aenklevende Cieraeden...*Leiden, 1737. Zie : http://books.google.nl/books?id=ZR0OAAAAQAAJ&printsec=frontcover&dq=byzondere+aenmerkingen&ei=-i5GSZriC4jiNNDg6Z8G).
Craandijk, J. en Schippers, P.A.. *Wandelingen door Nederland met Pen en Potlood*, Deel iv, aflevering 11. Haarlem, 1880.
Driessen, Felix. *De reizen der de la Courts*. Leiden, 1928.

Eynden, R. van der en A. v.d. Willigen. *Geschiedenis der vaderlandsche schilderkunst.* 1820; aanhangsel 1840.
Fölting, Hans, Toïta Henry-Buitenhuis, Robert van Lit, e.a. *Buitenplaatsen in en om Den Haag.* Zwolle, 1992.
Gelder, H.E. van. *Oude buitenplaatsen rondom 's-Gravenhage*. Den Haag, ca. 1930.
Hazenberg, F.R., A. N. W. Kenens, W. P. van der Krogt , e.a. *Wassenaar in de Tweede Wereldoorlog*. Stichting Wassenaar '40 – '45. Den Haag, 1995.
Hoek, D. Vier brieven geschreven aan L.A. Springer, 22 Januari 1935 – 29 Maart 1935. Speciale Collecties, Bibliotheek Wageningen UR.
Hoek, D. *Geschiedenis van Backershagen*. Rotterdam, 1935. Herdrukt met toevoegingen en actuele bijdragen van Janson, Ed, Robert van Lit en samengesteld door Johan Poort. Den Haag, 1985. Dit boek is gebaseerd op data uit het Archief Backershagen in het Nationaal Archief.
Huize "De Paauw" en zijn vorstelijke bewoners. Catalogus van de gelijknamige tentoonstelling van Januari-februari 1972. Wassenaar, 1972.
Lit, Robert van. *Kastelen en Buitenplaatsen in Rijnland*. Zuthpen 1983.
Lit, Robert van. *Wassenaarse Oudheden*. Nieuwkoop, 1978.
Lutgers, P.J. *Gezichten in de omstreken van 's-Gravenhage en Leyden*, Den Haag, 1855; opnieuw uitgegeven in 1979 in Utrecht / Alphen aan de Rijn.
Micklinghoff, Frans. *Kastelen, Buytenplaetsen en Landgoederen in Wassenaar*. Krommenie, 1998.
Micklinghoff, Frans. *Monumentaal Groen in Wassenaar*. Wassenaar, 1999.
Matthey, Ignaz . *Vincken moeten vincken lokken, vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels in Holland*. Hilversum, 2002.
Moes, Constance D.H. *Architectuur als sieraad van de natuur, Archtectuurtekeningen uit het archief van J.D. Zocher jr.(1791-1870) en L.P. Zocher (1820-1915).* Rotterdam,1991
Moes, Constance D.H. *L.A. Springer Tuinarchitect, Dendroloog*. Rotterdam, 2002.
Oldenburgers Historische Tuinen, Advies- en Ontwerpbureau. *Landgoed Backershagen*: toekomstbeeld en advies m.b.t. parkherstel. Amsterdam, 2009.
Oldenburgers Historische Tuinen, Advies- en Ontwerpbureau. Gegevens uit Plantendatabase OHT.
Oldenburger-Ebbers, Carla S., Anne Mieke Backer, en Eric Blok. *Gids voor de Nederlandse Tuinen Landschapsarcitectuur,* Deel West. Rotterdam, 1998.
Oldenburger-Ebbers, Carla S. De Tuinarchitectuur van Johann Georg Michael (1738 – 1800). *Bulletin KNOB* 1991-3, p. 73-79.
Oosterom, A. van. Johann Georg Michael (1738-1800) en zijn zoon Johan George Michael (1765-1858). In voorbereiding ter publicatie in *Bulletin Cascade*, 2010.
Pelink, E. Adriaan Pieter Twent en zijn bezittingen De Pauw en Raaphorst. *Holland*, Jg. 2, nummer 6, December 1970.
Petzold, Carl Eduard A. *Erinnerungen aus meinem Leben,* für die Familie als Handschrift gedruckt. Dresden, 1890.
Plasterk, Ronald H.A. *Besluit tot aanwijzing van Backershagen als beschermd monument*. Ministerie van O.C.&W.. Rijksdienst voor archeologie, cultuurlandschap en monumenten, Den Haag 7 December 2007
Rohde, Michael. *Von Muskau bis Konstantinopel, Eduard Petzold ein europäischer Gartenkünstler 1815 – 1891*. Verlag der Kunst Dresden, 1998.
Rijken, Henk. *De Leidse Warande, Geschiedenis van de tuinkunst op kastelen en buitenplaatsen rond Leiden, 1600-1800.* Leiden, 2005.
Scheffer, Carla. *De stedenbouwkundige ontwikkeling van een buitenplaatslandschap naar een bosrijk villadorp. De waardering voor en omgang met historische buitenplaatsen in Wassenaar na 1900.* Buitenplaatsen. Jaarboek Monumentenzorg 1998. Zwolle, 1998.
Springer, Leonard A. Wegen in Tuinen en Parken. *Tijdschrift voor Tuinbouw*, ca 1895. In Documentatiecentrum Tuin. Speciale Collecties Bibliotheek WUR.
Springer, Leonard A. Bruggen in Parken. 1896. In Documentatiecentrum Tuin. Speciale Collecties Bibliotheek WUR.
Springer, Leonard A. De Grove Den (Pinus sylvestris) in onze Parken, *Tijdschrift voor Landbouw*

1896. In Documentatiecentrum Tuin. Speciale Collecties Bibliotheek WUR.
Stöver, J. et. al. Kastelen en Buitenplaatsen in Zuid-Holland. Zutphen, 2000.
Visser, S. Overzicht van gegevens over de geschiedenis van Backershagen, gebaseerd op het bovenstaande boek van D. Hoek. Ter hand gesteld door de auteur aan Bureau Oldenburgers Historische Tuinen, i.v.m. opstellen advies – en beheerrapport.
Twent, A. P. *Proeve of eenige aanteekeningen wegens het planten op duinen van Raaphorst, aan liefhebbers van planten meede gedeeld, van nut konden zyn*. Den Haag, 1800. 104 p.
Wassenaar Bestemmingsplan Landelijk Gebied. Gemeenteraad Besluit No 05014 van 7 Maart 2005.
Wigboldus, Anco. *Getekende Ontmoetingen*. Zuthpen, 1981.
Wijck, Jhr. Henri van der. De Paauw: Een Hollandse buitenplaats in Pruisische stijl. *Brandenburg-Preussen und die Niederlände: Zur Dynamik einer Nachbarschaft.* Amsterdam, 1993.

Kaarten, prenten en foto's.

- Beeldbank Gemeente - Archief Wassenaar. GAW.
- Bibliotheek WUR. Afd. Speciale Collecties. Zie http://library.wur.nl/speccol/
- GBKN - kaart ontvangen van S. Visser, verkregen van gemeente Wassenaar.
- Google Earth
- (Via) Google (portretten Petzold en Wentzel; afbeelding uit Lutgers)
- Koninklijk Huis Archief (kaart van Petzold)
- www.watwaswaar.nl (kadasterkaarten, topografische kaarten, Top. Mil. Kaart, luchtfoto)
- www.ahm.nl/schilderijen / (schilderijen van Cornelis Backer en Clara van der Hagen, beide geschilderd door Frans van Mieris (II) in 1725).

8. BIJLAGEN

8.1 Cultuurhistorisch overzicht van *Landgoed Backershagen*[3]

8.1.1

Periode Middeleeuwen en de tijd vóór Cornelis Backer (vóór 1723).

Omstreeks 1400 is er sprake van een boerderij in bezit van Jacob Capoensz.. We zullen niet verder op deze persoon en Backershagen in de Middeleeuwen ingaan, omdat deze geschiedenis weinig concrete aanknopingspunten voor het beheer van Backershagen oplevert. Wel is belangrijk ons te realiseren dat het systeem van weteringen, karakteristiek voor dit gebied op de grens van duinen en lagere gronden, uit de Middeleeuwen stamt en dat de Zijlwetering en zijn aftakkingen die daar loodrecht op staan het raamwerk vormen waarop Backershagen is aangelegd. Deze watergangen zijn zeker als oudste karakteristiek landschapskenmerk van Backershagen te beschouwen.
In 1681 koopt Johan van Wassenaer een boerderij en gronden (het oorspronkelijke huiseiland), met de bedoeling deze te gaan uitbreiden tot een buitenplaats. Dit gebeurt in de tijd dat de buitenplaats Clingendael in Wassenaar al naar Frans voorbeeld door Philips III Doubleth was aangelegd (1670-1680).

[3] Deze data werden opgetekend uit de publicatie van dr. D. Hoek, met latere bijdragen van Ed Janson, Robert van Lit, en samengesteld door Johan Poort, getiteld *Backershagen.* Den Haag, 1985. Dit boek is gebaseerd op data uit het Archief Backershagen in het Nationaal Archief. Dit beheerrapport concentreert zich uitsluitend op het oudste deel van Backershagen, hier in het rapport het 'huiseiland' genoemd. De Heer Symon Visser, voorzitter van de V.v.E. *Landgoed Backershagen*, heeft de laatste jaren ook onderzoek gedaan naar de geschiedenis van Backershagen en heeft een publicatie in voorbereiding.

8.1.2

Periode Cornelis Backer[4] en Clara van der Hagen[5] en hun erven (1723-1820).

In **1693** wordt Cornelis Backer geboren op de buitenplaats Voortwijk bij Breukelen (hij overlijdt 26 maart 1775 op Backershagen). Hij is de zoon van mr Willem Backer Corneliszoon (†1731) en een neef (oomzegger) van Pieter de la Court van der Voort, de zoon van Pieter de la Court (1618-1685) [6], die de buitenplaats Meerburg in Zoeterwoude bezat en daar als eerste in Nederland ananas kweekte. Deze Cornelis is als de stichter van Backershagen te beschouwen.
Pieter de la Court van der Voort (*1664 -†1739) staat bekend als een steenrijke Leidse lakenkoopman en bij tuinhistorici als schrijver van zijn anoniem gepubliceerde boek *Byzondere aenmerkingen over het aenleggen van pragtige en gemeene landhuizen, lusthoven, plantagien en aenklevende cieraeden* (Leiden, 1737) [7].
De la Court van der Voort had twee buitenplaatsen, namelijk Meerburg te Zoeterwoude, de buitenplaats van zijn vader en Allemansgeest te Voorschoten (nog bestaand, later Berbice genoemd). Zijn woonhuis was op het Rapenburg te Leiden, vlakbij de Leidse Hortus.
In 1723 wordt Cornelis Backer tot schepen van Amsterdam benoemd (d.w.z. lid van het stedelijk rechtscollege) en in 1748 door Willem IV ontslagen uit het stadsbestuur en tegelijkertijd benoemd tot de vroedschap van Amsterdam. Hij woont in Amsterdam eerst op de Herengracht en vanaf 1742 op de Keizersgracht. Hij trouwt 14 december 1723 met de zeer gefortuneerde Maria Clara van der Hagen (*1703-†1765), kleindochter van voornoemde Johan van Wassenaer. Zij werd na het overlijden van haar grootvader en later grootmoeder (†1723) de enige erfgename van de kleine plaats, sinds die tijd Backershagen genoemd, een samenvoeging van de namen Backer en Van der Hagen. Portretten van beiden hangen tegenwoordig in de blauwe kamer van Museum Willet Holthysenen sieren om die reden dit rapport.

In **1728** koopt Backer een eerste stuk land bij aan de noord-oostzijde van zijn bezitting, grenzend aan De Paauw. Het gaat nu om een boerderij, weides, hakhout, en opgaand hout langs de weg, ingesloten tussen Zijlwetering (waterverbinding met Wassenaar, Den Haag, Leiden) en de Heerweg (de straatweg Haarlem-Leiden), de eerste grote uitbreiding van zijn (vrouw's) bezitting. Hier wordt in 1731 nog hard aan gewerkt ("spitten, delven en graven"). Ook wordt er gesproken over het planten van bomen, o.a linden langs de oude rechte toegangsweg (vanaf de Heerweg), waarvan er nog vier zijn blijven staan.

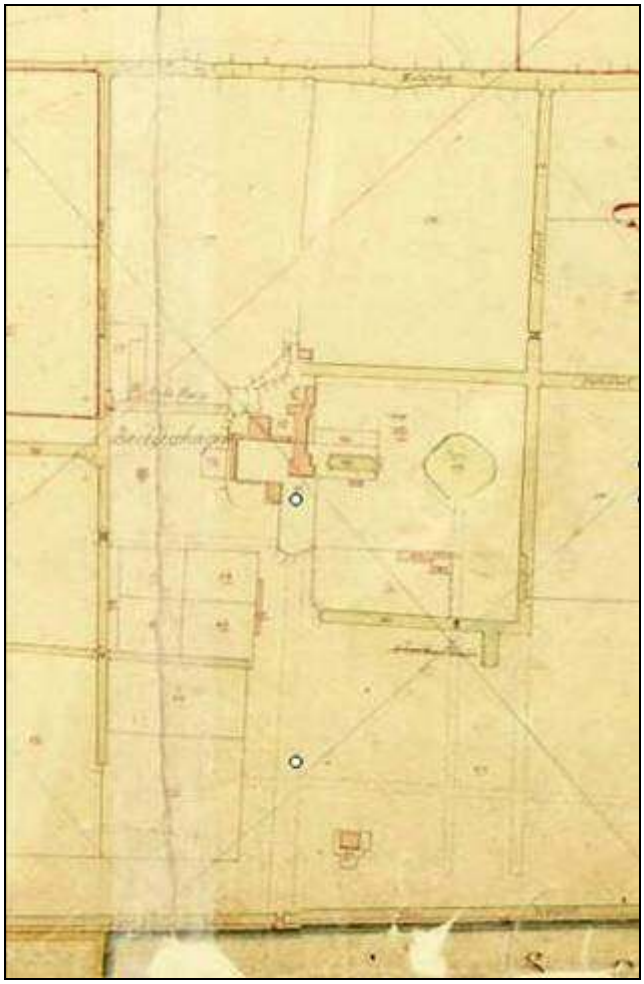
---

[4] Gegevens bij schilderij van Frans van Mieris (in Museum Willet Holthuysen, bruikleen van Collectie Backer: *Catalogus AHM 1975/'79.* Tegenhanger van het volgende nr. Dr. Cornelis Backer (1693-1775) was een zoon van Mr. Willem Backer en Magdalena de la Court (zie cat.nrs. 258, 259). Hij was gevestigd op de Keizersgracht, maar verbleef meestal op zijn hofstede Backershagen bij Wassenaar. In 1748 werd hij door Willem IV tot Raad der stad Amsterdam aangesteld, doch hij bedankte voor deze post (zie: ELIAS II, blz. 894). (Albert Blankert)

[5] Gegevens bij schilderij van Frans van Mieris (in Museum Willet Holthuysen, bruikleen van Collectie Backer: *Catalogus AHM 1975/'79.* Tegenhanger van het voorgaande nr. Maria Clara van der Hagen (1703-1765) huwde in 1723 met Cornelis Backer. Zij kregen twee kinderen (ELIAS II, blz. 894). (Albert Blankert)

[6] De vader van Pieter de la Court van der Voort, Pieter de la Court staat bekend als eerste in Nederland (misschien wel in Europa) die op zijn buitenplaats Meerburg te Zoeterwoude succesvol ananassen kweekte, maar toch wordt dit tegenwoordig betwijfeld. Kweken van ananasvruchten kan alleen in een gelijkmatig gestookte oranjerie, zodat tropische planten kunnen gedijen (waar een temperatuur heerst van minstens 17 graden Celsius) en een dergelijk bouwwerk is in Nederland voor zover we nu aannemen pas voor het eerst opgetrokken in de horti van Leiden en Amsterdam (beide in 1685, het overlijdensjaar van vader Pieter de la Court). Aannemelijker is dat Pieter jr (de la Court van der Voort) de succesvolle kweker was. Hij schrijft ook uitvoerig in zijn boek *Byzondere Aenmerkingen* (1737) over de bouw van zijn oranjerie op Allemansgeest.

[7] zie Internet:
http://books.google.nl/books?id=ZR0OAAAAQAAJ&printsec=frontcover&dq=byzondere+aenmerkingen&ei=-i5GSZriC4jiNNDg6Z8G).



Kadasterkaart, waarop het huiseiland *Landgoed Backershagen*, 1822. De formele aanleg uit het begin van de 18de eeuw is hierop nog duidelijk te zien. De Zijlwetering boven en de Rijksstraatweg beneden. Hiervandaan de toegangsweg naar het huis. Ten oosten van het huis een visvijver, een barokke siervijver (vgl. de vijver op Zuydwijck) en een tuinkoepel.

De aanleg had een regelmatig karakter, passend in de terreinverdeling zoals Backer die bij de koop heeft aangetroffen, voornamelijk weiden en hakhout (in bosketten en afgeperkt door hagen of laanbomen) tussen haaks op elkaar staande lanen, weteringen en sloten.
Het "eiland" waarop het huis stond, was (en is deels nog steeds) omgeven door watergangen en beplant met lindes en kastanjes en omgeven door geschoren beukenhagen. De toegangsweg (hier ook vaag aangegeven) sneed het eiland in twee gelijke delen en was georiënteerd op het midden van het huis. Een prachtig hekwerk werd als afsluiting geplaatst. En dan spreken de bronnen nog over berceaus, beelden, vazen, zonnewijzers en meer dat in die tijd als aankleding van parken werd gebruikt. We denken in dit geval aan een rijke plaats in de late versierende geometrische stijl. Rondom het huis en de boerderij vinden we aan de zuid-west kant een stal, een koetshuis, een oranjerie (voor o.a. het kweken van de dan nog zeldzame ananasvruchten, zoals Cornelis die bij zijn oom had gezien) en een moestuin (kruisgewijs ingedeeld); aan de noord-oost kant een tuinkoepel ten zuid-oosten van de langwerpige visvijver en even verder een groot geschulpt waterbassin[8] en verder oostwaarts een schuur en een broeikas. Even buiten het eiland, aan een van de watergangen achter de schuur, stond een schuitenhuis. Oom Pieter heeft mogelijk Cornelis geadviseerd. In zijn boek, dat even later werd gepubliceerd (in 1737), kunnen we enige "aenmerkingen" lezen over latwerken, grotten, lustpriëlen etc.
In 1748 gaat het echtpaar Backer - Van der Hagen definitief op Backershagen wonen.

[8] De visvijver en het geschulpte waterbassin zijn later tot één vijverpartij samengevoegd. Zie verder.

In **1772**, als Backer 78 jaar oud is, voegt hij (de facto zijn beide kinderen) nieuwe gronden aan zijn bezit toe (het deel met de kluizenaarsgrot en de koepel, èn de gronden die nu bekend staan als de Hartenkamp en de Wiltzangk, samen 25½ ha.). Hij wil op dit deel van Backershagen een geheel nieuw (naar de laatste mode) landschapspark aanleggen. Dit deel valt echter buiten dit rapport [9].
De rechte toegangsweg vanaf de Heerweg en het voorplein, beide nu beplant met linden, behielden hun strakke vormgeving. Drie bomen uit die tijd resten nog nabij de oude ingang. De moestuin werd vergroot en de loop van de grachten werd verlegd. Naast het huis wordt verder nog gesproken (in een veilingcatalogus van 1818) van de volgende opstallen: een stal voor zes paarden, een koetshuis, rijtuigen, woningen voor phaisantier en tuinman, een orangerie, een schuitenhuis, een timmerloods en verscheidene andere gebouwen, waaronder een menagerie voor (tropische) vogels. Ook wordt melding gemaakt van een vinkenbaan en vinkenhuis.

Na de dood van Cornelis Backer in **1775** stond de modernisering van het huis in Louis XVI-stijl en de directe omgeving van het huis als prioriteit op het programma van zijn kinderen Willem Jan en Clara Elisabeth. Of nu het huis eerst en het landschapspark later werd aangepakt of anders om, is niet duidelijk. Willem Jan heeft niet veel plezier van zijn inspanningen want hij overlijdt in 1780.

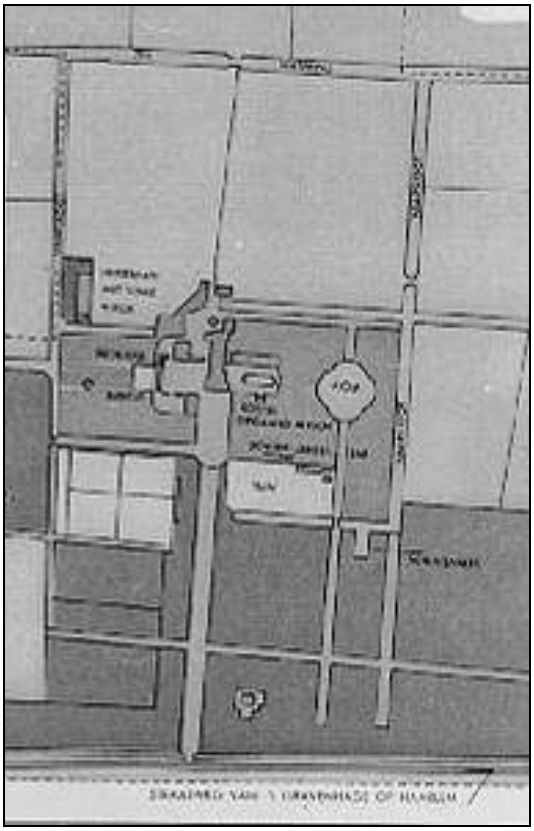
Intussen heeft de buurman van Backershagen, Adriaan Pieter Twent, in 1770 de naast gelegen buitenplaats De Paauw gekocht en ook hij gaat zich dan vanaf omstreeks 1800 met de verlandschappelijking van zijn park bezig houden[10]. Stöver vermoedt dat Zocher sr. de vijvers met eilandjes achter Huis De Paauw heeft ontworpen. Hij zou ook een rol gespeeld kunnen hebben als adviseur bij de totstandkoming van het nieuwe landschapspark Backershagen. Twent was geïnteresseerd in het economisch nut van het beplanten der duinen op Raaphorst en schreef daarover een "proeve" [11]. Onder Lodewijk Napoleon was hij minister van Binnenlandse Zaken en van Waterstaat. Dat koning Lodewijk Napoleon tussen 1806 en 1810 Backershagen een keer met een bezoek heeft vereerd, mag dan ook niet verwonderlijk heten.

In **1818** omvat Backershagen bijna 100 bunder. Dochter Clara Elisabeth, overlijdt in 1818. Het goed wordt uiteindelijk in drie delen verkocht. Het gedeelte aan de oostzijde van de Zijlwetering blijft in één hand. Zij bepaalt dat het huis de eerste twintig jaar na haar overlijden niet mag worden gesloopt en wat de beplanting betreft dat de stambomen de eerste twintig jaar slechts per gedeelten mogen worden geveld en dan onmiddellijk door nieuwe moeten worden vervangen (inboeten). Hiermee wil ze bereiken dat de linden langs de toegangsweg en op het voorplein en daarnaast nog minstens 800 andere bomen blijven staan en niet als hout worden verkocht.

8.1.3
Periode Jhr Christiaan Paul van Beresteyn (1820-1837).
In **1820** werd Jhr Christiaan Paul van Beresteyn († Lausanne 1842) de nieuwe eigenaar. Naar verluid is er in zijn tijd wel veel hakhout en opgaand hout gekapt. Waarschijnlijk was dat hard nodig om de plantagiën en bosketten "levend" en transparant te houden. In zijn tijd werd onderstaande kadasterkaart gemaakt die al eerder werd afgebeeld (zie p. 5).

[9] Een publicatie is daarover in voorbereiding. Zie noot 3. Hierin wordt verder ingegaan op de ontwikkeling van het nieuwe landschapspark en de relatie tussen Jacob Boreel Janszoon en Cornelis Backer en Johan Georg Michael, de tuinarchitect van Boreel.
[10] Op de buitenplaats Zuydwijk te Wassenaar was de verlandschappelijking ook al vroeg ingezet, getuige de tekeningen van P. C/ la Fargue uit omstreeks 1772 (Collectie Twickel), maar hier is sprake van een overgangsstijl. Vele barokke elementen bleven tegelijkertijd bestaan.
[11] A. P. Twent. *Proeve of eenige aanteekeningen wegens het planten op duinen van Raaphorst, aan liefhebbers van planten meede gedeeld, van nut konden zyn*. Den Haag, 1800. 104 p.





Kadasterkaart 1822 (zie www.watwaswaar.nl en kaart D. Hoek in Bibl. WUR). Vóór dat Zocher jr. zijn werk heeft aangevangen. De vijverpartij ten noordoosten van het huis en de gebogen toegangsweg zijn op deze kaart nog niet te zien.

8.1.4

Periode Jhr. Mr. Jan de la Bassecour Caan (1837-1846).

In **1837** wordt Jhr Mr Jan de la Bassecour Caan (1786-1842) de nieuwe eigenaar van Backershagen. Hij was tot 1832 raadsheer van het Hoog Gerechtshof. Hij zet een verdieping op het huis en heeft plannen het noord-oostelijke deel van de plaats te verlandschappelijken en in stijl aan te laten sluiten bij De Paauw.

De tuinarchitect J. D. Zocher jr zou hiervoor gevraagd zijn. De tuinplannen zijn uitgevoerd (de zgn. Zocher-vijver maakt hier deel van uit) , maar wanneer precies staat niet vast. Wel is zeker dat het werk (huis en park) in ongeveer 1840 of iets eerder is aangevangen (dat was dus nog in de tijd van de la Basse Cour), aangezien Van der Eynden en Van der Willigen de ontwikkeling van het park van De Paauw onder Zocher [jr.] vermelden, in hun aanhangsel van 1840. Zie R. van der Eynden en A. v.d. Willigen. *Geschiedenis der vaderlandsche schilderkunst.* 1820; aanhangsel 1840.



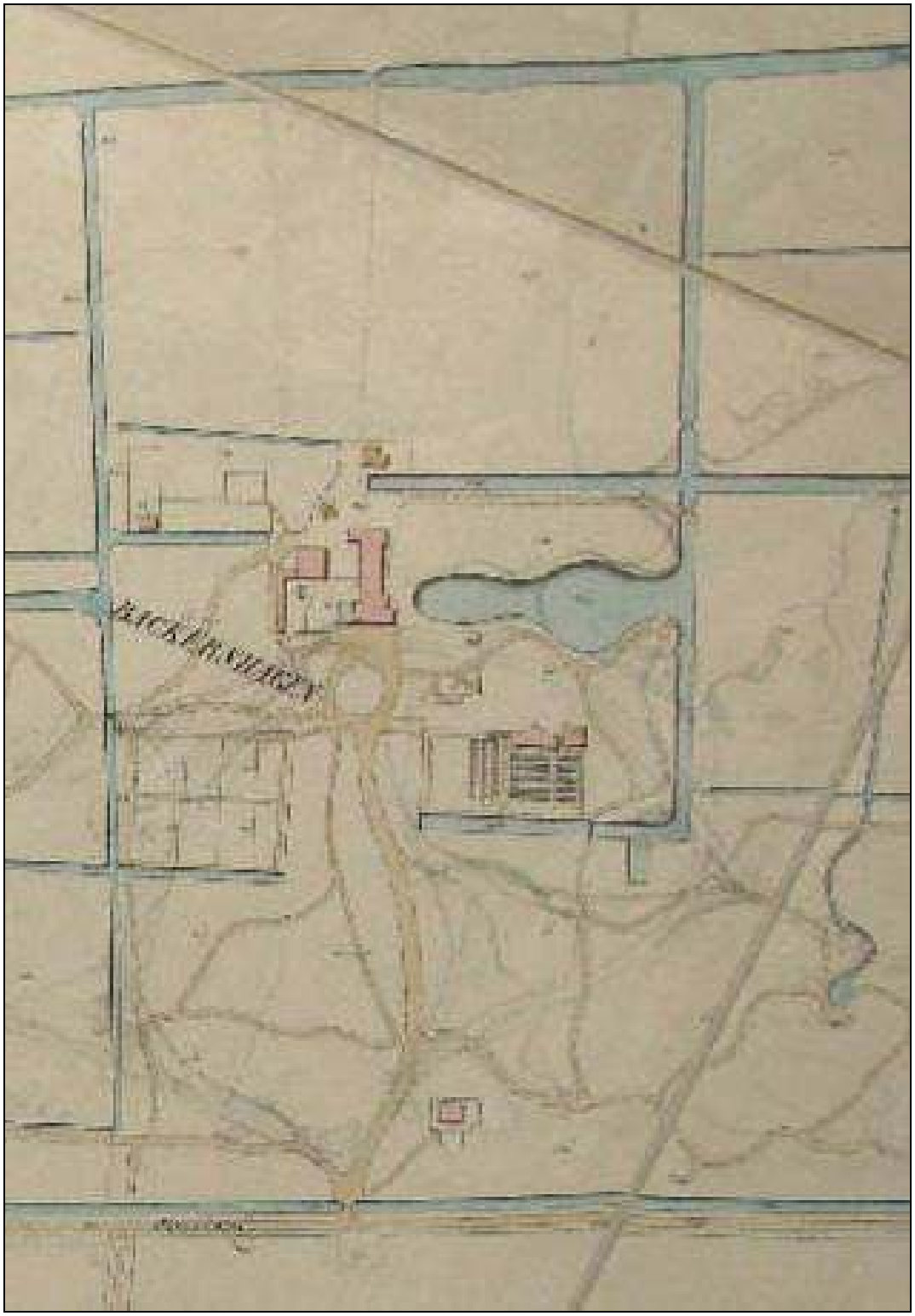
Top. Mil. Kaart , Veldminuut, tussen 1822 en 1853. Detail. De toegangsweg is hier wel al verlandschappelijkt, mogelijk door Zocher jr; de vijverpartij is merkwaardigerwijs niet getekend.

8.1.5

Periode Prins Frederik (1846-1881) en zijn erven (tot 1910).

In **1846** koopt Prins Frederik der Nederlanden (1797-1881) zowel Backershagen als Muskau in Silezië, waar zijn vrouw ook bezittingen heeft. Hij voegde Backershagen aan zijn overige bezittingen in Wassenaar toe (sinds 1838 De Paauw, Raaphorst, Ter Horst; sinds 1845 Eikenhorst; en vanaf 1854 tenslotte Groot Haesenbroek). Of Zocher jr. na 1840 nogmaals op Backershagen heeft gewerkt is ongewis.
De tuinarchitect Eduard Petzold (1815-1891) is pas vanaf 1854 voor Prins Frederik gaan werken.

Op een kaart uit **1853**, voordat Eduard Petzold zijn invloed deed gelden op de landgoederen van Prins Frederik, is het resultaat van Zocher's werkzaamheden uit omstreeks 1840 goed te zien. Het strakke huis-eiland is geheel naar de mode van de tijd aangepast. De rechte toegangsweg met linden is omgehakt (op enkele linden na nabij het huis) en het oude met schelpen verharde voorplein is verdwenen ten gunste van een weids open gazon vóór (ten zuidoosten van) het huis, gestoffeerd met boomgroepen, een enkel bloemperk en heesterpartijen (ook te zien op de litho van Lutgers uit omstreeks 1850). De oude langwerpige visvijver en het waterbassin uit de tijd van Cornelis Backer werden verenigd tot één landschappelijke vijver ten noord-oosten van het huis, met een verbinding naar de meest oostelijke watergang. Ten noorden en ten zuiden van de nieuwe vijver lopen wandelpaden naar de brug over deze watergang; langs de oevers van de vijver; ook zuidwaarts langs de watergang en zuidwaarts van het moestuincomplex. Genoemde werkzaamheden zijn toe te schrijven aan J. D. Zocher jr., wat betreft Backershagen dus even vóór 1840.



Kaart der Hofsteden, landen enz. De Paauw, Backershagen, Eikenhorst, Ter Horst en Raaphorst [1853]. Detail Backershagen, huiseiland. Gebaseerd op kadasterkaart van 1822. Coll. GAW

Op de kaart van 1853 zijn de werkzaamheden van Zocher jr goed te zien; ook is de ingang aan de Backershagenlaan (brug over de Zijlwetering) wel al aangegeven. Petzold's activiteiten, in de vorm van de verbinding die hij tot stand heeft gebracht tussen Backershagen en De Paauw / De Drie Papegaaien, is nog niet echt gerealiseerd hoewel de paden toch al wel voorzichtig zijn aangegeven. Het lijkt er op dat deze paden door Zocher al zijn voorgesteld en dat Petzold ze heeft overgenomen.

In **1854** koopt Prins Frederik Groot Haesebroek en direct in dit jaar werd de hertenkamp van Backershagen verplaatst naar Groot Haesebroek.

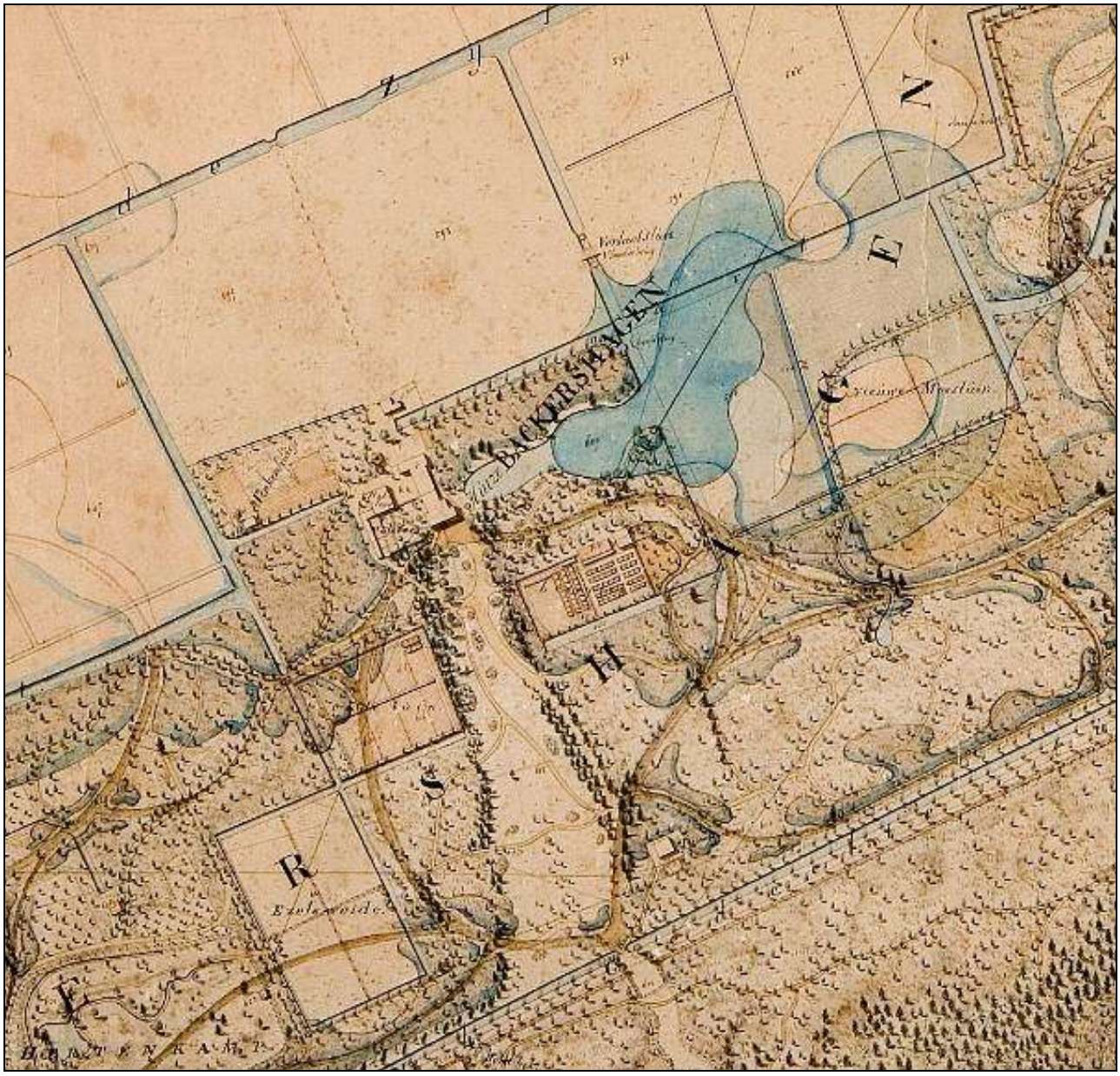
De boerderij, een deel van het huis en enige bijgebouwen ten zuid-westen van het huis werden afgebroken, totdat alleen de kas en de stal over waren. Het huis kreeg bovendien nog een nieuwe ingang, een aanbouw aan de linkerkant van de voorgevel. Op oude foto's is deze ingangspartij nog te zien.



C. E. A. Petzold (1815-1891)


H. Wentzel (1820-1889)

Prins Frederik liet in dit jaar Eduard Petzold naar Nederland komen, om zijn landgoederen tot een eenheid te smeden, dwz ze met elkaar te verbinden (Umfassungs- of Umfahrungsweg). Voor Backershagen betekende dit het gedeeltelijk dichten van de sloot tussen Backershagen en De Paauw; het aanleggen van een verbindingsweg tussen de huizen Backershagen en De Paauw (thans een fietspad) en een verbindingsweg naar de boerderij De Drie Papegaaien (het asfalt/grindpad in het verlengde van de Papegaaienlaan dat langs de ijsbaan voert en waaraan de villa's met adres Backershagenlaan 7-17 zijn gelegen). Voor de verbindingen die tot stand worden gebracht zijn soms bruggen nodig en deze worden op Backershagen gemaakt naar plannen van de Duitse architect Hermann Wentzel (1820-1889), de architect die door Frederik voor de verbouwing van het huis De Paauw in dienst was genomen en die hij kende van Muskau in Silezië. Thans is er vanuit het landgoed Backershagen nog één brug te zien op het gemeentelijk deel, maar er zijn geen Wentzel overblijfselen op het huiseiland achter gebleven.



Détail van huiseiland Backershagen, op de ontwerpkaart van de landgoederen van Prins Frederik, door C.E.A. Petzold. 1854. Als we alleen naar het 'huiseiland' kijken, is zo goed als niets van het plan van Petzold uitgevoerd. Coll. Koninklijk Huisarchief.

In **1855** verschijnt P. J. Lutgers' publicatie *Gezigten in de omstreken van 's Gravenhage.* Een beeld van de verandering op het huiseiland, is door hem in beeld gebracht.



Backershagen, voorzijde huis vanaf de Rijksstraatweg, getekend door P. Lutgers, even voor 1855.

Neef Prins Hendrik (1820-1879) de Zeevaarder heeft Backershagen wel als zomerresidentie gebruikt. Hij was zeeofficier en maakte grote zeereizen. Het verhaal gaat dat hij op één van die reizen de boompioen (Paeonia suffruticosa) meebracht uit Japan en op Backershagen verder kweekte. Hoewel Prins Hendrik niet veel op Backershagen heeft doorgebracht, maken zijn beide echtgenotes, Amalia van Saksen-Weimar-Eisenach en Maria van Pruisen, gebruik van het huis.



Paeonia suffruticosa
In Nederland wordt deze plant weinig toegepast, maar het is een uitstekende plant om het park van landgoed Backershagen zo hier en daar meer kleur te geven. Ook de bladeren zijn karakteristiek.

In **1872** benoemt Prins Frederik Eduard Petzold tot Park- und Gartendirektor van Muskau, als opvolger van Fürst Pückler Muskau.

In **1877** wordt de boerderij achter het huis gesloopt en deze ruimte wordt omgevormd tot een grasveld met geschoren buxus-figuren.



Top. Kaart 1876



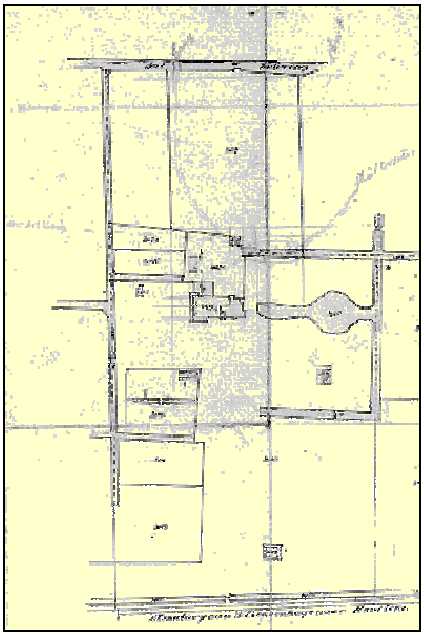
Top. Kaart 1894

Op deze kaarten zijn Petzold's verbindingswegen tussen Backershagen en De Paauw en De Drie Papegaaien te zien

Tussen **1881 en 1910** werd Backershagen niet of nauwelijks bewoond. Doordat het onderhoud kennelijk ook niet optimaal was, konden hout- en heesterpartijen uitgroeien en ontstond op sommige plaatsen, o.a. waarschijnlijk in het 18e eeuwse landschapspark, een zeer schaduwrijk bos (volgens Craandijk in zijn *Wandelingen*).
Na 1910, het overlijdensjaar van Prinses Marie, de dochter van Prins Frederik en tevens erfgename van zijn landgoederen, wordt Backershagen verkaveld en valt in enkele percelen uiteen.
De kern van het oude landgoed wordt dan verkocht aan Mr. A. G. N. Swart (later gehuurd door en nog later verkocht aan de heer A. Hartog, directeur van Unilever). Swart gaat direct voortvarend te werk.



Top. Kaart 1904, 1909, 1914 en 1924 zijn gelijk.



Kadastrale plan 1916, waarschijnlijk door Springer gebruikt. Coll. Bibl. WUR. Springer tekende hierop een nieuwe toegangsweg.

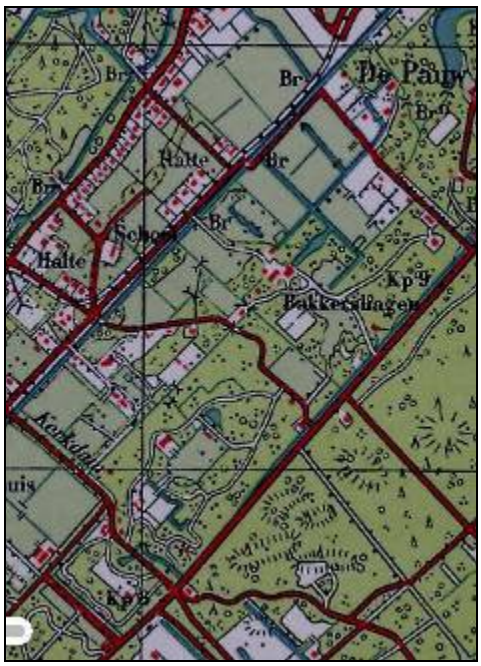
8.1.6

Periode Mr. A. G. N. Swart – A. Hartog (1910-1954) .

Het huis wordt verbouwd vanaf 1911. Omstreeks 1914 vinden rond het huis enige veranderingen plaats. Op de kadasterkaart uit 1916 zijn al voorbereidingen getroffen voor latere werkzaamheden. Een nieuwe brug, een nieuw toegangspad, een nieuwe sloot met de naam 'Springerbeek' kondigen heroriëntering op de Backershagenlaan aan in plaats van op de Rijksstraatweg. In 1926 heeft de tuinarchitect L. A. Springer een opdracht ontvangen om de tuin en het park te reorganiseren. Zijn plannen zijn mogelijk wel als inspiratiebron door de heer Hartog gebruikt, maar wat precies is uitgevoerd en hoe de plannen er hebben uitgezien is niet bekend.



Top. Kaart 1929



Top. Kaart 1934. Op deze kaart zijn enkele verharde (rode) paden zoals het pad van de ingang naar de aansluiting met De Drie Papegaaien, verdwenen.



Mogelijk de Heer Hartog, vóór zijn huis in 1933. NB. Er staan hier geen vazen op de piedestals

De heer Hartog had kennelijk goeie hoop dat hij het huis kon kopen want in 1933, toen hij nog geen eigenaar was, stelde hij de architecten A. P. Smits (een erkend architect en tuinarchitect) en C. van der Linde aan voor zijn bouwplannen (nieuwe garage, met paardenstallen, tuigkamer, bovenwoning en benzinepomp). Ook werd in dit jaar de achterzijde van het huis uitgebreid en een dienstwoning gebouwd.

Tenslotte wordt Backershagen in **1935** verkocht aan de heer Hartog. Hij gaat het huis en de plaats "restaureren", o.a. ook met een nieuwe kas in binnentuin (1936); een nieuwe geometrisch ingedeelde tuin, met grenzend hieraan lange borders; in de as van nieuwe hall een nieuwe rozentuin met verdiept bassin, toegang biedend tot kas, stalhof en park. Mogelijk heeft Swart Springers ontwerp gebruikt als inspiratie voor de nieuwe tuinen. De tennisbaan, moestuinen (met nieuwe broeikas), wegen en paden aan de vóórzijde van het huis blijven onveranderd. Zelfs tussen 1940-1945 hebben er geen veranderingen plaats.



Luchtfoto RAF 1945



Top. Kaart 1952



Luchtfoto Aviodrome, 1950. Zie de geometrische tuin, ongeveer op de plaats van de tegenwoordige binnentuin.

8.1.7

Periode Indonesische Ambassade (1949-1955).

In **1949** wordt het huis gehuurd door de Indonesische Regering. De Eerste Hoge Commissaris van Indonesië, Mohammed Roem wordt de bewoner. Later wordt Backershagen zelfs verkocht aan de Republiek Indonesia[12]. Het park wordt goed onderhouden.



Chalid Salim, mevrouw F. Zakir en Mohammed Roem voor het landhuis Backershagen in Wassenaar, 1950. Zie piëdestal met vaas (uit de siertuin achter het huis?)

[12] Andere bronnen zeggen dat het huis tussen 1955 en 1961 in bezit was van de Rijksgebouwendienst en werd gebruikt als ambtswoning van de ambassadeur van Indonesië.

8.1.8

Periode Gemeente Wassenaar en Vereniging van Eigenaren (V.v.E.)Landgoed Backershagen (1955 / 1961 – heden).

Het huis Backershagen wordt in 1961 verkocht aan de Landbank te ’s Gravenhage. Hierna volgen een aantal wisselingen van eigenaar, eindigend met de projectontwikkelaar R. Zwolsman. Toestemming om het huis af te breken en nieuwbouw te plegen volgt in 1972. Twee jaar later slaat het noodlot toe en brandt het huis af. En dan in 1975 gaat men over tot plannen maken voor het nieuwe huis en twee “koetshuizen” (appartementengebouwen), die in 1984 worden goedgekeurd. Het nieuwe huis komt niet exact op de plaats van het oude huis, maar schuift ca. 5 meter op naar de Rijksstraatweg. Het laat zich raden hoe de tuin- en parkaanleg er uitzien na al die jaren.



Top. Kaart 1958



Top. Kaart 1964



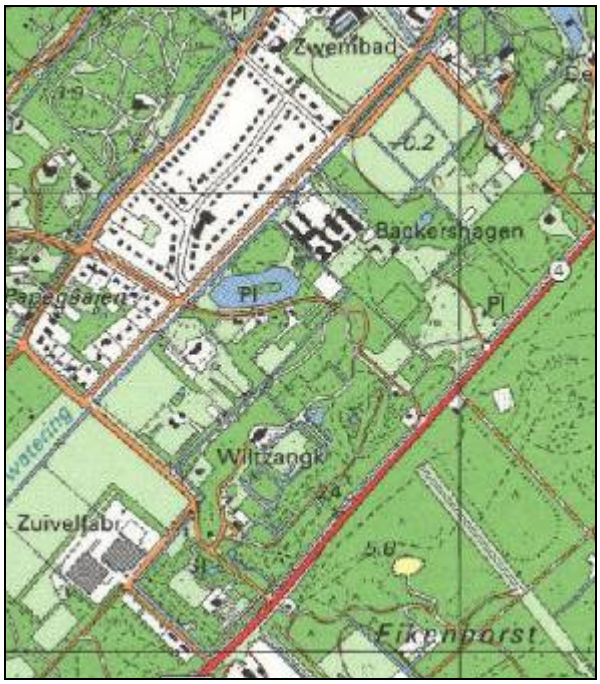
Top. Kaart 1968



Top. Kaart 1974



Top. Kaart 1981



Top. Kaart 1985



Top. Kaart 1995. Huis en "koetshuizen"herbouwd



Luchtopname Google 2007

Als afsluiting van deze moeilijke jaren voor Backershagen verschijnt in 1985 de herdruk van het boek van dr. D. Hoek, met actuele bijdragen van Ed Janson, Robert van Lit, samengesteld door Johan Poort. De bouw van het appartementencomplex gaat van start. Het is de bedoeling om de parkaanleg op te schonen; een nieuwe tuin wordt aangelegd op de cour van het nieuwe complex. In 1986-'87 heeft de landschapsarchitect Ir. W. Thijsen voor binnentuin en park een nieuw ontwerp gemaakt.
Het hoofdhuis wordt in 1987 aangewezen als rijksmonument. In december 2007 wordt bekend gemaakt dat het appartementencomplex *Landgoed Backershagen* inclusief park en tuin is aangewezen als rijksmonument, als onderdeel van de voormalige buitenplaats Backershagen. Zie de redengevende omschrijving en bijbehorende kaart (hoofdstuk 3).

8.2. Bomenkaart los bijgevoegd.

28 oktober 2009. Beheerrapport en toekomstvisie *Landgoed Backershagen*. Opgesteld door Advies- en Ontwerpbureau Oldenburgers Historische Tuinen, Herengracht 315, 1016AVAmsterdam. Carla en Juliet Oldenburger.